

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
ฉบับสมบูรณ์

การฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมญวนของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ชุมชนเทศบาล
เมืองขลุง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ระยะที่ 1

โดย นายกุศล นามกร และคณะ

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

การฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ชุมชนเทศบาล
เมืองขลุง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ระยะที่ 1

โดย นายกุศล นามกร และคณะ

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

คำนำ

โครงการการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ชุมชนเทศบาลเมืองขลุง อ. ขลุง จ. จันทบุรี (ระยะที่ 1) เป็นการดำเนินการร่วมกับชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม หรือที่เรียกว่า ชาวญวน ซึ่งเป็นชุมชนที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน อพยพเข้ามาในประเทศไทย ตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย และก่อเกิดเป็นชุมชน มีศาสนาคริสต์เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับน้ำและทะเล คือ อาชีพประมง ซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาโบราณ มีอาหาร มีชุดแต่งกายประจำชาติ ตลอดจนวัฒนธรรมทางภาษา ซึ่งเป็นอัตลักษณ์สำคัญของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่กำลังจะสูญหายไปในปัจจุบัน กระบวนการดำเนินการเพื่อฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของชาวญวน เป็นการปฏิบัติการเพื่อก่อรูปก่อร่างการนำภาษาและวัฒนธรรมญวน มาประยุกต์และทดลองใช้จริง เพื่อที่จะสร้างการเรียนรู้ร่วมกันของชาวไทยเชื้อสายญวนในชุมชน การปฏิบัติการที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม ทั้งในส่วนของชุมชนและเทศบาลที่กระชั้นแน่นแฟ้นมากขึ้น ไปจนถึงปฏิบัติการจัดการทดลองท่องเที่ยวโดยชุมชน ผ่านการนำต้นทุนทางภาษา วัฒนธรรมมาใช้

การสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการทำงานอย่างต่อเนื่อง และจากการดำเนินการร่วมกับชาวบ้าน ก็ทำให้เห็นว่าชาวบ้านมีการเรียนรู้ที่ดีมาก มีความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกันทำงาน และมีความตั้งใจที่จะนำผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัยไปปฏิบัติการจริงต่อไป นอกจากนี้ ยังมีการต่อยอด คือ การเกิดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ซึ่งกำลังอยู่ในขั้นตอนการดำเนินการที่ชุมชนเกาะลอย การเกิดกลุ่มภาษาเพลงพื้นบ้าน คือ กลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน ที่ใช้ภาษาวัฒนธรรมการแสดงพื้นบ้านญวนสื่อสารสังคมและส่งผ่านสู่เยาวชน ไปจนถึงกลุ่มเรือที่ทำการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งหมดนี้ เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่ชุมชนค้นหาต้นทุนและศักยภาพของชุมชนเองและนำมาใช้เพื่อการจัดการชุมชนในมิติสังคม วัฒนธรรม ไปจนถึงเศรษฐกิจชุมชน และคาดว่า จะเกิดการผลักดันและการอนุรักษ์ฟื้นฟูภาษา วัฒนธรรมญวนควบคู่ไปกับการพัฒนาและการจัดการด้านอื่นๆ ในชุมชนเมืองขลุง อำเภอขลุงต่อไปในอนาคตด้วย

คณะผู้วิจัย

มีนาคม 2556

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ	1
1.2 วัตถุประสงค์	3
1.3 คำถามวิจัย	4
1.4 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา	4
1.5 ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย	4
1.6 กรอบแนวคิด	5
1.7 ประเด็นศึกษา	6
1.8 ระยะเวลาดำเนินการ	6
1.9 งบประมาณดำเนินการ	7
1.10 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	7
1.11 รายชื่อทีมวิจัย	8
บทที่ 2 บริบทงานวิจัย	13
2.1 ข้อมูลทั่วไป	15
2.2 ลักษณะภูมิอากาศ	15
2.3 ประชากรปัจจุบัน	15
2.4 ประชากรในอนาคต	15
2.5 ด้านสังคมวัฒนธรรม	16
2.6 ข้อมูลประวัติศาสตร์	16
2.7 ข้อมูลพัฒนาการ	31

สารบัญ(ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ 3 ขั้นตอนการดำเนินงาน	32
เครื่องมือที่ใช้ในขั้นตอนการดำเนินงาน (Knowledge Tools)	
3.1 วิธีการดำเนินการ	32
3.2 ขั้นตอนการดำเนินการ	33
3.3 การเตรียมการขับเคลื่อนงานวิจัย	35
3.4 การดำเนินการเก็บข้อมูลและสืบค้นข้อมูลตามประเด็นการศึกษา	35
3.5 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล	36
3.6 การคืนข้อมูลสู่ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	36
3.7 การจัดประชุมประจำเดือน	36
บทที่ 4 ผลการดำเนินงานวิจัย	38
บทที่ 5 สรุป	46
บทสรุปสำหรับผู้ประสานงานชุดโครงการฯ	49
เอกสารอ้างอิง	51

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

ชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม หรือที่เรียกว่า ฉวนนั้น เป็นกลุ่มคนที่เข้าสู่ประเทศไทยโดยการอพยพหนีการกวาดล้างกลุ่มคนที่ไปเข้ารับนับถือศาสนาคริสต์ในประเทศเวียดนาม โดยเข้ามาตั้งรกรากและเป็นกลุ่มชาวเวียดนามกลุ่มแรกเริ่มที่อพยพเข้ามา เรียกว่า เหวียดเกี้ยว คือ เวียดนามเก่า ซึ่งจะต่างจากกลุ่ม เหวียดเหมย หรือเวียดนามใหม่ที่เข้ามาในประเทศไทยช่วงสงครามเวียดนาม ในสมัยโฮจิมิน ซึ่งจะอาศัยอยู่ทางภาคอีสานเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น กลุ่มชาวเวียดนามเก่า จึงสืบสภาพความเป็นมาได้ยาวนาน ได้กล่าวว่า เข้ามาในสมัยพระนารายณ์มหาราช แต่อย่างไรก็ดี ได้ถูกนโยบายทางการเมืองจากกรุงศรีอยุธยาในรัชสมัยของของพระเพทราชา ที่มีนโยบายกีดกันชาวต่างชาติ และศาสนานับคัมให้ต้องอพยพออกจากเมืองหลวง ดังนั้น การเคลื่อนย้ายของกลุ่มชาวเวียดนามคริสต์ หรือฉวนคริสต์ จึงเกิดขึ้น และส่วนหนึ่งได้เคลื่อนย้ายมาตั้งรกรากอยู่ในจังหวัดจันทบุรีเป็นกลุ่มแรกๆ ราวพ.ศ.2242 ในบริเวณที่เรียกว่า ชุมชนวัดโรมันแคทอลิก (มุสตี จันทวิมล.เวียดนามในเมืองไทย.2541)

สำหรับพัฒนาการความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของชาวเวียดนามในเมืองขลุงนั้น ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในชุมชนเทศบาลเมืองขลุงอำเภอขลุงจังหวัดจันทบุรี อพยพเข้ามาทางเรือ มาจากทางตอนใต้ของประเทศเวียดนาม เป็นกลุ่มชาวเวียดนามที่เข้ามาหลังกลุ่มที่อพยพมาที่บ้านลุ่ม หรือชุมชนวัด โรมันแคทอลิก โดยชาวไทยเชื้อสายเวียดนามเมืองขลุงเข้ามาเมื่อราว 100 กว่าปีที่แล้ว¹ ซึ่งตรงกับสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (ปฐมทิพย์ ม่าน โคนสูง.ประวัติศาสตร์กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเวียดนาม.บทความ.2555) นอกจากนี้ สมัยที่อพยพเข้ามา ยังพบว่าชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่ชุมชนเทศบาลเมืองขลุงมีการคงอัตลักษณ์ สะท้อนผ่านการดำเนินวิถีชีวิตต่างๆ ทั้งด้านภาษาและวัฒนธรรม อาทิ ชาวเวียดนามยังคงวิถีอาชีพที่ทำประมงและยังคงร้องเพลงของชาวเรือเป็นภาษาเวียดนาม หญิงชาวเวียดนามยังกล่อมลูกเป็นเพลงภาษาเวียดนาม อาชีพทอเสื่อซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาสำคัญของชาวเวียดนาม รวมถึงการทำอาหารพื้นเมืองแบบชาวเวียดนาม เป็นต้น ซึ่งถือว่าการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมและการใช้ภาษาที่เป็นแบบชาวเวียดนามของกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในเมืองขลุงยังคงแพร่หลายอยู่ ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามวิถีชีวิตยังคงยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีเดิม การแต่งงานจะอยู่ในหมู่ชาวคริสต์ด้วยกันเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากปัจจุบันซึ่งเรื่องของการแต่งงานข้ามศาสนาและเชื้อชาตินั้น ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ภาษาและวัฒนธรรมเวียดนามเริ่มอ่อนแรงลง

การตั้งถิ่นฐานของชาวเวียดนามชุมชนเทศบาลเมืองขลุงเป็นชุมชนศาสนา ที่ร้อยรัดกันไว้ด้วยศรัทธาและความเชื่อในศาสนาคริสต์ จะแออัดกันรอบๆ โบสถ์ ในฐานะที่เป็นศูนย์กลางการประกอบ

¹กลุ่มชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่ชุมชนวัด โรมันแคทอลิก ต.จันทนิมิต อ.เมือง จ.จันทบุรี มีความเก่าแก่กว่า 300ปี ส่วนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในเมืองขลุง เข้ามาในจังหวัดจันทบุรีราว 100ปีกว่าเท่านั้น

พิธีกรรมและศูนย์รวมจิตใจ^๑ สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการเรียนการสอนภาษาโดยมีโรงเรียนสำหรับสอนเด็กๆ ในชุมชน การแต่งกายของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ยังคงพบเห็นอยู่ในกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ยังพูดสื่อสารกันด้วยภาษาเวียดนาม ในครอบครัว ในโรงเรียนและในชุมชน ที่สำคัญ ในการสวดภาวนาที่โบสถ์ อุดลักษณะอย่างหนึ่งของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่เป็นชาวคริสต์คือ มีประเพณีการสวดภาวนาที่เป็นภาษาเวียดนาม ต่อมา โรงเรียนได้ถูกปิดลงเนื่องจากสถานการณ์สงคราม หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุด โรงเรียนเปิดทำการเรียนการสอนอีกครั้ง โรงเรียนศรีหฤทัย ได้ก่อตั้งขึ้นเป็นลักษณะโรงเรียนราษฎร์ แต่ภาษาและวัฒนธรรมเวียดนามก็ได้ลดบทบาทลงในชุมชนขลุ้ง ด้วยปัจจัยทางการเมืองสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลย์สงคราม ซึ่งดำเนินนโยบายแบบชาตินิยม คนต่างชาติต่างภาษาอย่างชาวเวียดนามที่ขลุ้งได้รับผลกระทบจากการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ถูกสั่งห้ามใช้ภาษาอื่น ห้ามการแต่งกายแบบชุดประจำชาติ นอกจากนี้ เด็กๆชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ยังถูกล้อเลียน ถูกกดดันจากสังคมชาวไทยในชุมชนเรื่องการพูดภาษาไทยไม่ชัด ตลอดจนโรงเรียนศรีหฤทัยยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ใช้การเรียนการสอนเป็นหลักสูตรของส่วนกลาง จึงมุ่งเน้นการใช้ภาษาไทย สภาวะเหล่านี้ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในเมืองขลุ้ง ในด้านการอ่อนแรงลงของของวัฒนธรรมและภาษา

ปัจจุบัน วัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามถูกกลืนกลายโดยวัฒนธรรมชาติไทยมากขึ้น ภาษาซึ่งเป็นวัฒนธรรมประการสำคัญพบว่า มีการใช้น้อยลง จะพบการใช้ภาษาเวียดนามคือ คำสวดที่ใช้สวดภาวนาและหนังสือสอนศาสนาเป็นภาษาเวียดนามและแม้ว่าจะมีความพยายามฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมเวียดนาม อาทิ ชุมชนได้ส่งตัวแทนเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่อำเภอเมืองจันทบุรี โดยร่วมประกวดร้องเพลงกล่อมลูกเป็นภาษาเวียดนามในงานฉลองสมโภชน์วัดโรมันคาทอลิกของจังหวัดจันทบุรี ละครณวณซึ่งเป็นการแสดงเรื่องราว วิถีชีวิต ศาสนาและวัฒนธรรมของชาวบ้าน โดยใช้บทพูดภาษาเวียดนาม แต่สิ่งเหล่านี้ก็เป็นความทรงจำของผู้เฒ่าผู้แก่ จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีงานฉลองวัด งานเทศกาล จึงจะนำมรือฟื้นแสดงกันสักหน่นอกจากนี้ วัฒนธรรมทางอาหาร อาทิ ปลาต้มส้ม ปลาต้มเค็ม ก๋วยเตี๋ยวผัดปู ขนมต่างๆอย่างขนมบัวหรือตะไลหน้าถั่ว ขนมโป้ ก็ถูกนำกลับมาเพื่อสร้างอัตลักษณ์ในกิจกรรมชุมชนด้วยเช่นกัน

สถานการณ์ปัจจุบัน จากการลงพื้นที่และการแลกเปลี่ยนข้อมูลพบว่า กลุ่มที่สามารถใช้ภาษาเวียดนามและมีความเข้าใจถ่องแท้ในด้านวัฒนธรรมเวียดนาม มีจำนวนน้อยลงประมาณไม่ถึง 100 คน ขณะที่เด็กรุ่นใหม่บางคนฟังได้พอเข้าใจแต่ไม่สามารถพูดได้ แต่ยังพบว่าเด็กและเยาวชนที่ชุมชนเทศบาลเมืองขลุ้งนั้นยังคงปฏิบัติศาสนกิจของชาวคริสต์อยู่ ดังนั้น การซึมซับวัฒนธรรมและภาษาจึงยังคงมีบ้างจากการประกอบพิธีกรรมและกิจกรรมที่โบสถ์และชุมชนจัดขึ้น อย่างไรก็ตาม ชุมชนมีความตระหนักว่า ภาษาและวัฒนธรรมเวียดนามนั้นมีความสำคัญ เป็นภาษาและวัฒนธรรมของเมืองแม่ และเป็นสิ่งที่แสดงถึงอัตลักษณ์

^๑ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองขลุ้งปัจจุบัน ชุมชนที่มีประชากรนับถือศาสนาคริสต์ เชื้อชาติเวียดนามอยู่หนาแน่นได้แก่ ชุมชนแสงสุข-จัดสรร ชุมชนเกาะลอย-สันติสุขและชุมชนรุ่งเรือง

ความเป็นเชื้อชาติของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ควรค่าแก่การฟื้นฟูและอนุรักษ์ เนื่องจากเสี่ยงต่อการสูญหาย หากสิ้นกลุ่มผู้สูงอายุ เด็กรุ่นหลังจะไม่ได้เรียนรู้เพื่อสืบสานนอกจากนี้ ยังรวมถึงวัฒนธรรมอื่นๆ อาทิ ประเพณี การแต่งกาย อาหารและวิถีชีวิตแบบชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ภูมิปัญญาและบุคคลภูมิปัญญา อย่างเช่นคนรุ่นเก่า คนเฒ่าคนแก่ในชุมชน ก็เป็นสิ่งที่สำคัญที่ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามต่างให้ความสำคัญ ในฐานะที่เป็น ต้นทุน ทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชน ที่ต้องการฟื้นฟูรักษาไว้เช่นกัน

ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่ขลุง มีความเชื่อมโยงในความเป็นชนเชื้อชาติ ศาสนาเดียวกันกับชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดจันทบุรีอื่นๆและรวมถึงชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในต่างจังหวัดตลอดจนในประเทศเวียดนามปัจจุบัน ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามผู้นับถือศาสนาคริสต์ในชุมชนเทศบาลเมืองขลุงได้มีแนวคิดและความตั้งใจในการดำเนินการและความพยายามฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมเวียดนามอยู่ก่อนแล้ว เมื่อโครงการวิจัยจากทางศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกได้เข้าไปพูดคุย ก่อให้เกิดการร่วมมือและได้รับอนุเคราะห์จากทางเทศบาลเมืองขลุงเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยเพื่อการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมเวียดนาม ความร่วมมือและความเห็นพ้องต้องกันดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีผู้สนใจเป็นจำนวนมาก อีกทั้ง ทางภาคราชการมีความยินดีที่จะช่วยเหลือและร่วมมือ ในการที่จะรักษาอัตลักษณ์และภาษาวัฒนธรรมด้วยชุมชนเทศบาลเมืองขลุง เป็นชุมชนสองศาสนา สามวัฒนธรรม(ศาสนาพุทธ-คริสต์ และเชื้อชาติไทย-เวียดนาม-จีน) ตลอดจนเป็นการสร้างจิตสำนึกและความรักในชุมชน ที่มีเชื้อชาติประวัติศาสตร์ ภาษาและวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ความหวงแหนและการอนุรักษ์ฟื้นฟู นำไปสู่ความร่วมมือของกลุ่มชุมชน เกิดพลังในการฟื้นฟูและจัดการทุนทางสังคมวัฒนธรรมของตนเอง นอกจากนี้ อาจเชื่อมโยงกับการเปิดการค้าเสรีอาเซียนในฐานะที่คนไทยเชื้อสายเวียดนามในชุมชนส่วนหนึ่งมีปฏิสัมพันธ์ในเชิงธุรกิจและสายสัมพันธ์กับชาวเวียดนามในประเทศเวียดนาม และหรือการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านประวัติศาสตร์ ภาษาและวัฒนธรรมในฐานะเมืองแม่กับกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในชุมชนเทศบาลเมืองขลุง ชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรีหรือที่อื่นๆในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาวัฒนธรรม อาทิ ภาษา องค์ความรู้และภูมิปัญญา ตลอดจนบริบททางประวัติศาสตร์และสังคมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ซึ่งเป็นทุนทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชน ในชุมชนเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมเวียดนามในชุมชนเทศบาลเมืองขลุง อำเภอขลุงจังหวัดจันทบุรี
3. เพื่อเป็นการศึกษาปัจจัย เงื่อนไขและโอกาสในการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม

4. เพื่อเกิดปฏิบัติการ การนำภาษาและวัฒนธรรม ไปทดลองใช้จริงในกิจกรรมและหรือสถานการณ์ต่างๆ

1.3 คำถามการวิจัย

คำถามหลัก

-แนวทางการฟื้นฟูภาษาเวียดนามและวัฒนธรรมในชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ชุมชนเทศบาลเมืองขลุงอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรีจะมีแนวทางเช่นใด และมีกระบวนการดำเนินการอย่างไร

คำถามรอง

-การฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามมีคุณค่าและความสำคัญอย่างไรต่อชุมชน

-การนำภาษาและวัฒนธรรมไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมหรือสถานการณ์ต่างๆควรเป็นเช่นไร

1.4 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

ชุมชนเทศบาลเมืองขลุง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

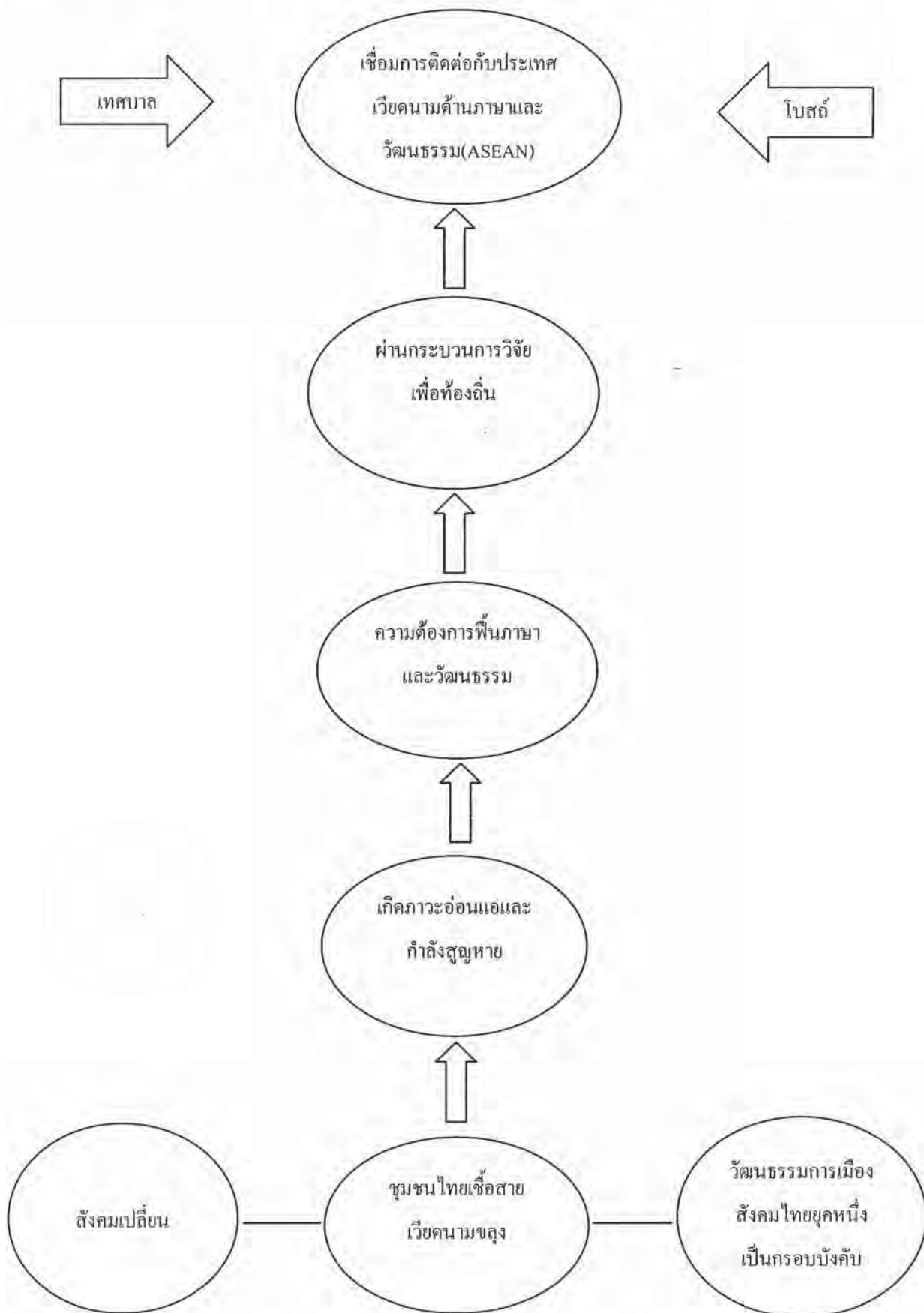
1.5 ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

-ทีมวิจัยชาวไทยเชื้อสายเวียดนามและชาวบ้านที่สนใจ ชุมชนเทศบาลเมืองขลุงอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

-เยาวชน

-หน่วยงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง

1.6 กรอบแนวคิด

จากกรอบแนวคิด ชุมชนเทศบาลเมืองขลุงเป็นชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม มีวัฒนธรรมและภาษาเป็นเอกลักษณ์ ต่อมา บริบททางสังคมเปลี่ยน รวมถึงยุคหนึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองไทยเป็นกรอบบังคับกลุ่มชาวต่างชาติต่างภาษาให้ใช้ภาษาไทยและแสดงเอกลักษณ์แบบไทย ก่อให้เกิดภาวะความอ่อนแอทางภาษาและปัจจุบันเหลือเพียงคนสูงอายุที่พูดภาษาเวียดนามได้ จึงเกิดความต้องการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมเวียดนามของชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ชุมชนเทศบาลเมืองขลุง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ขึ้น ผ่านการทำวิจัยกับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นใน โครงการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมเวียดนาม มีเทศบาลเมืองขลุง โบสถ์พระศรีหฤทัยร่วมด้วย ซึ่งในอนาคต อาจเชื่อมโยงกับประเด็นทางภาษาและวัฒนธรรมกับประเทศเวียดนามในเชิงแลกเปลี่ยนหรือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเสรีอาเซียนได้

1.7 ประเด็นศึกษา

1. บริบทชุมชน ประวัติศาสตร์ ความเป็นมา พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งการตั้งถิ่นฐานเชิงกายภาพหรือภูมินิเวศน์ของชุมชน
2. สถานการณ์และองค์ความรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงจากอดีตถึงปัจจุบัน
3. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงด้านภาษาและวัฒนธรรมของชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม เทศบาลเมืองขลุง
4. องค์ความรู้ด้านและวัฒนธรรม อาทิ การพูด การเขียน การสื่อสาร วิถี ภูมิปัญญาตลอดจนการผสมผสานกลืนกลายทางวัฒนธรรมและภาษา การสูญหายและอ่อนแรงของภาษาและวัฒนธรรมกระทบต่อความคิด ทักษะและวิถีชุมชนอย่างไร
5. การจัดการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรม ความพยายามด้านการอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามตลอดจนการใช้ประโยชน์ที่ผ่านมา
6. การคิดค้นแนวทางในการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมตามความเหมาะสมและความต้องการของชุมชน
7. ประโยชน์และคุณค่าของการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

1.8 ระยะเวลาดำเนินการ

ระยะที่ 2 มีระยะเวลาดำเนินการ 1 ปี 8 เดือน โดยแบ่งเป็นกิจกรรมระยะที่ 1 เดือนมิถุนายน 2555-มีนาคม 2556 ซึ่งได้แบ่งกิจกรรมระยะที่ 1 ดังนี้

1. เวทีทำความเข้าใจร่วมกับชุมชนและองค์กร รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน
3. เวทีวางแผนและอบรมการเก็บข้อมูลร่วมกับทีมวิจัย

4. การเก็บข้อมูล
5. เวก์สังเคราะห์ข้อมูลแบบมีส่วนร่วมเป็นระยะ
6. ส่งรายงานฉบับสมบูรณ์

1.9 งบประมาณดำเนินการ

งบโครงการ 95,550 บาท งบสนับสนุนจากเทศบาลเมืองขลุงฯ 100,000 บาท รวม 195,550 บาท

1.10 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เชิงวิจัย

- ได้ข้อมูลประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ความเปลี่ยนแปลง และปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงและ พัฒนาการของชุมชน

- ได้องค์ความรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาษาเวียดนามดั้งเดิมและภาษา เวียดนามสมัยใหม่ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในปัจจุบัน

- ได้องค์ความรู้ที่เป็นแนวทางสำหรับการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของชุมชนอื่นๆที่มีความเป็นเชื้อ ชาติและชาติพันธุ์เช่นชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม เทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี

เชิงพัฒนา

- เกิดพลังชุมชนที่มีอัตลักษณ์เป็นของตนเองและสามารถนำไปสู่ความร่วมมือในการพัฒนาท้องถิ่น ได้โดยรวม

- เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายของกลุ่มชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่อื่นๆและหรือกลุ่มชนที่มี ลักษณะเดียวกัน

- เกิดสัมพันธภาพในการสร้างความเข้าใจด้านสังคมวัฒนธรรมกับประเทศเพื่อนบ้านที่เป็น ประชาคมอาเซียนที่จะนำไปสู่ความร่วมมือด้านอื่นๆ

1.11 รายชื่อทีมวิจัย

1. หัวหน้าโครงการ

ชื่อ นายสมชาย หทัยาง อายุ 46 ปี

วุฒิการศึกษา

- ระดับปริญญาตรี ศึกษาศาสตรบัณฑิต , ศิลปศาสตรบัณฑิต
- ระดับปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

ที่อยู่ปัจจุบัน เทศบาลเมืองขลุง ตำบลขลุง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

เบอร์โทรศัพท์ 081 – 8746434

ประสบการณ์การทำงาน

- เจ้าหน้าที่ห้องสมุดระดับ 1 สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เจ้าหน้าที่ห้องสมุดระดับ 3 สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาสำนักนายกรัฐมนตรี
- นักวิชาการศึกษาระดับ 3 สถาบันพานิชยนาวิ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- นักวิชาการศึกษาระดับ 6 สถาบันการขนส่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- นักวิชาการศึกษาระดับ 6 เทศบาลตำบลนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- หัวหน้ากองการศึกษา เทศบาลตำบลอรัญญิก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- หัวหน้าฝ่ายวิชาการ สำนักงานการศึกษา เทศบาลนครนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี
- หัวหน้าฝ่ายการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยสำนักงานการศึกษา เทศบาลนครนนทบุรี

จังหวัดนนทบุรี

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน

- ผู้อำนวยการกองการศึกษา เทศบาลเมืองขลุง ตำบลขลุง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

2. รองหัวหน้าโครงการ

ชื่อ นายมหัฒนาภรณ์ ชัยวีรกุล อายุ 45 ปี

วุฒิการศึกษา

- ระดับปริญญาตรี สาธารณสุขศาสตรบัณฑิต

ที่อยู่ปัจจุบัน เทศบาลเมืองขลุง ตำบลขลุง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

เบอร์โทรศัพท์ 086 - 3323595

บทบาทในชุมชน

- พนักงานส่วนท้องถิ่น เทศบาลเมืองขลุง

ทีมวิจัย

3. ชื่อ นายสอ้าน สุขาล อายุ 75 ปี

วุฒิการศึกษา

- ระดับประถมศึกษาปีที่ 4

ที่อยู่ปัจจุบัน 192/69 ถนนเทศบาลสาย 2 ตำบลขลุง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

เบอร์โทรศัพท์ 084 - 8324020

บทบาทในชุมชน

- เหวี่ยงญิก ชุมชนแสนสุข - จัดสรร

4. ชื่อ นายนิเวศน์ สุขสำราญ อายุ 49 ปี

วุฒิการศึกษา

- ระดับประถมศึกษาปีที่ 4

ที่อยู่ปัจจุบัน 140 ถนนเทศบาลสาย 2 ตำบลขลุง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

เบอร์โทรศัพท์ 086 - 8499040 , 039 - 494843

บทบาทในชุมชน

- สมาชิกสภาเทศบาลเมืองขลุง

5. ชื่อ นายพันธ์ทิพย์ รุ่งเรือง อายุ 59 ปี

วุฒิการศึกษา

- ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3

ที่อยู่ปัจจุบัน 166 / 10 ถนนเทศบาลสาย 2 ตำบลขลุ้ง อำเภอขลุ้ง จังหวัดจันทบุรี

เบอร์โทรศัพท์ 081 – 9824151

บทบาทในชุมชน

- ประธานชุมชนแสนสุข – จัดสรร

6. ชื่อ นายถนอม สุพรรณพยัคฆ์ อายุ 65 ปี

วุฒิการศึกษา

- ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3

ที่อยู่ปัจจุบัน 140 / 7 ถนนเทศบาลสาย 2 ตำบลขลุ้ง อำเภอขลุ้ง จังหวัดจันทบุรี

เบอร์โทรศัพท์ 086 – 1532668

บทบาทในชุมชน

- สมาชิกสภาเทศบาลเมืองขลุ้ง

7. ชื่อ นางวรรณ บุญสอน อายุ 47 ปี

วุฒิการศึกษา

- ระดับปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต(รัฐศาสตร์)

- ระดับปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การปกครองท้องถิ่น)

ที่อยู่ปัจจุบัน 15 / 12 หมู่ 1 ตำบลวังสรรพรส อำเภอขลุ้ง จังหวัดจันทบุรี

เบอร์โทรศัพท์ 089 – 0916730

บทบาทในชุมชน

- จัดทำแผนชุมชน และแผนพัฒนาเทศบาล

8. ชื่อ นางทิพย์วรรณ อิ่มผ่อง อายุ 50 ปี

วุฒิการศึกษา

- ระดับปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต

ที่อยู่ปัจจุบัน เทศบาลเมืองขลุง ตำบลขลุง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
เบอร์โทรศัพท์ 081 - 8647906

9. นายวีระ อภิชาติบันลือ	เทศบาลเมืองขลุง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
10. นายยิ่งเกียรติ ปรีชาชาญ	136/6 เทศบาล 2 อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
11. นายวิญญู เจริญรูป	313/19 เทศบาล 2 อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
12. นางลาวัลย์ สุขาล	192/1 เทศบาล 2 อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
13. นางวราภรณ์ หมั่นหาญ	สำนักงานเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี

ที่ปรึกษาโครงการ

1. ชื่อ นายบุรินทร์ ชนอุดมนาน อายุ 46 ปี

วุฒิการศึกษา

- ระดับประถมศึกษา โรงเรียนดาราสมุทร ศรีราชา
- ระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย
- ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ที่อยู่ปัจจุบัน 12/30 ถนนเทศบาลสาย 4 ตำบลขลุง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
เบอร์โทรศัพท์ 085 - 2771188

บทบาทในชุมชน

- นายกเทศมนตรีเมืองขลุง

2. ชื่อ นายวันชัย ทรงพลอย อายุ 62 ปี

วุฒิการศึกษา

- ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ที่อยู่ปัจจุบัน 349/1 ถนนเทศบาลสาย 2 ตำบลขลุง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
เบอร์โทรศัพท์ 081 - 9835688

บทบาทในชุมชน

- รองนายกเทศมนตรีเมืองขลุง

3. ชื่อ ว่าที่ร้อยตรีสุกฤวัชร เข้มหาญ อายุ 47 ปี

วุฒิการศึกษา

- ระดับปริญญาตรี นิติศาสตรบัณฑิต
- ระดับปริญญาโท รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

ที่อยู่ปัจจุบัน 4/22 ถนนเทศบาลสาย 10 ตำบลขลุ้ง อำเภอขลุ้ง จังหวัดจันทบุรี

เบอร์โทรศัพท์ 086 - 3677709

4. ชื่อ มาสเตอร์ปรัดถกร รติทยาวงศ์ อายุ 46 ปี

วุฒิการศึกษา

- ระดับปริญญาตรี ครุศาสตรบัณฑิต

ที่อยู่ปัจจุบัน 146/1 ถนนเทศบาลสาย 3 ตำบลขลุ้ง อำเภอขลุ้ง จังหวัดจันทบุรี

เบอร์โทรศัพท์ 081 - 9453682

บทบาทในชุมชน

- รองผู้อำนวยการโรงเรียนศรีฤทัย

5. ชื่อ บาทหลวงชาดิชาย เวฬุรัตน์กุล อายุ 48 ปี

วุฒิการศึกษา

- ระดับปริญญาตรี ศึกษาศาสตรบัณฑิต

ที่อยู่ปัจจุบัน 231 ถนนเทศบาลสาย 2 ตำบลขลุ้ง อำเภอขลุ้ง จังหวัดจันทบุรี

เบอร์โทรศัพท์ 084 - 7749755, 039-494797

บทบาทในชุมชน

- เจ้าอาวาสวัดพระฤทัยแห่งพระเยซูเจ้าขลุ้ง

บทที่ 2

บริบทงานวิจัย

การศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่ผ่านมา ได้มีการนิยามความหมายของคำว่าวัฒนธรรมไว้เป็นจำนวนมาก รวมถึงการพยายามนิยามถึงสิ่งที่จะถูกนำมากล่าวไว้ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม อาทิ ภาษา ประเพณี ความเชื่อ การละเล่นพื้นบ้าน อาหารพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน ภูมิปัญญา ปรากฏณ์ชุมชน ฯลฯ ตัวอย่างการนิยามความหมายของคำว่า วัฒนธรรม อาทิ

วัฒนธรรม หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิต (Way of life) หรือรูปแบบแห่งพฤติกรรม (Behavior patterns) และบรรยายผลงานทั้งหมดที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น ได้แก่ ศาสนาปรัชญา ภาษา กฎหมาย การปกครอง ศิลปวิทยาการ เครื่องใช้ต่างๆ ฯลฯ ซึ่งมีการส่งต่อและสืบทอดติดต่อกันมา (เสาวณีชัย จิตต์หวมว. 2535)

วัฒนธรรมคือ สิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงปรับปรุงหรือผลิตขึ้นสร้างขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในวิถีของส่วนรวมถ่ายทอดกันไว้ เอาอย่างกันไว้ รวมทั้งผลิตผลของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อน สืบต่อเป็นประเพณีกันมาตลอดจนความรู้สึก ความคิดเห็น และกิริยาอาการ หรือการกระทำใดๆ ของมนุษย์ ในส่วนรวมลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกันและสำแดงออกมาได้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อ ระเบียบประเพณี เป็นต้น (พระยาอนุมานราชธน.2431.)

วัฒนธรรม คือ สิ่งทั้งหมดที่มีลักษณะซับซ้อน ซึ่งได้รวมเอาความรู้ ความเชื่อ จริยธรรม กฎหมาย สมรรถภาพ และนิสัยที่บุคคลได้ไว้ฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม (Akcuft, Allen and Taylor. 1973)

วัฒนธรรม ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและกาลเวลา เมื่อมีการประดิษฐ์หรือค้นพบสิ่งใหม่ วิธีใหม่ที่ใช้แก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของสังคมได้ดีกว่า ย่อมทำให้สมาชิกของสังคมเกิดความนิยม และในที่สุดอาจเลิกใช้วัฒนธรรมเดิม การจะรักษาวัฒนธรรมเดิมไว้ได้จึงต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือ พัฒนาวัฒนธรรมนั้นให้เหมาะสม มีประสิทธิภาพตามยุคสมัย (นิคม มุสิกคามะ.2539)

วัฒนธรรม จึงเป็นวิธีการดำเนินชีวิตของสังคมเป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติและการแสดงออก ซึ่ง ความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจและซาบซึ้งร่วมกัน ดังนั้น วัฒนธรรมไทยคือ วิถีชีวิตที่คนไทยได้สั่งสม เลือกรสรร ปรับปรุง แก้ไข จนถือกันว่าเป็นสิ่งดีงามเหมาะสม กับสภาพแวดล้อม และได้ใช้เป็นเครื่องมือหรือเป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาในสังคม นอกจากนี้ วัฒนธรรมยังเกิดขึ้นจากการประพฤติปฏิบัติร่วมกัน เป็นแนวเดียวกันอย่างต่อเนื่องของ

สมาชิกในสังคม มีการสืบทอดเป็นมรดกทางสังคมต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นหรืออาจเป็นสิ่งประดิษฐ์ คิดค้น สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ หรือ อาจรับเอาสิ่งที่เผยแพร่มาจากสังคมอื่น ทั้งหมดนี้หากสมาชิกยอมรับ และยึดถือเป็นแบบแผนประเพณี ปฏิบัติร่วมกันก็ย่อมถือว่าเป็นวัฒนธรรมของสังคมนั้น และวัฒนธรรมย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและกาลเวลา เมื่อมีการประดิษฐ์หรือค้นพบสิ่งใหม่ วิธีใหม่ ที่ใช้แก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของสังคมได้ดีกว่า ย่อมทำให้สมาชิกของสังคมเกิดความนิยม และในที่สุดอาจเลิกใช้วัฒนธรรมเดิม การจะรักษาวัฒนธรรมเดิมไว้จึงต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือ พัฒนาวัฒนธรรมนั้นให้เหมาะสมมีประสิทธิภาพตามยุคสมัย (สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.2552)

สำหรับชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ชุมชนเทศบาลเมืองขลุงวัฒนธรรม คือ มรดกแห่งสังคม ซึ่งสังคมรับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม โดยการพยายามค้นหาอัตลักษณ์และความเป็นตัวตนของชุมชนผ่านมิติต่างๆ อาทิ ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ วิถีชีวิตความเป็นเวียดนาม และสิ่งสำคัญที่สุดที่ชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามฯแห่งนี้นิยมว่าเป็นอัตลักษณ์สำคัญ นั่นคือ ภาษาเวียดนาม ซึ่งกำลังประสบภาวะวิกฤติใกล้สูญหาย เช่นเดียวกับชุมชนชาติพันธุ์อื่นๆ ในประเทศไทย

ภาษาเวียดนาม เป็นภาษาแม่ ที่ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามรุ่นแรกอพยพเข้ามาในจังหวัดจันทบุรี และที่ชุมชนเทศบาลเมืองขลุงใช้ในการสื่อสาร และใช้ในการประกอบพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์คือ การสวดมนต์ ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามชุมชนเทศบาลเมืองขลุงเป็นชาวคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก มีการประกอบพิธีทางศาสนาในอดีตนั้น มีบทสวดที่เป็นภาษาเวียดนาม ซึ่งยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน แต่มีเพียงผู้สูงอายุที่ยังคงจับสวด เนื่องจากบทสวดภาษาไทยได้เข้ามาแทนที่ เช่นเดียวกับภาษาไทย ที่เข้ามาสู่วิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามตั้งแต่อดีต ในฐานะภาษาประจำชาติ และทวีความเข้มข้นขึ้น เมื่อสมัยจอมพล ป.พิบูลย์สงคราม (14 กรกฎาคม พ.ศ. 2440 - 11 มิถุนายน พ.ศ. 2507.) ยุคสมัยแห่งการทำประเทศให้เป็นชาตินิยม กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในสมัยนั้น รวมทั้งชาวไทยเชื้อสายเวียดนามชุมชนเทศบาลเมืองขลุง จึงต้องเรียนและฝึกพูดภาษาไทย

ยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง การรับวัฒนธรรมไทย และการศึกษาแบบไทย เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญ ที่ทำให้ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามต้องปรับรับ รวมถึงผสมผสานความเป็นเวียดนามและความเป็นไทยเข้าไว้ด้วยกัน ในวิถีชีวิตแบบใหม่ ชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามปัจจุบัน มีความผสมกลมกลืนกับชาวไทยในจังหวัดจันทบุรีอย่างแนบเนียน มีการแต่งงานข้ามศาสนา ครอบครัวชาวไทยเชื้อสายเวียดนามยุคใหม่ ไม่ได้สื่อสารกันด้วยภาษาเวียดนามเหมือนในอดีต แต่ยังคงเป็นกลุ่มชนที่นับถือศาสนาคริสต์และประกอบพิธีกรรมอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งภาวการณ์เลือนหายของภาษาเวียดนาม รวมไปถึงวัฒนธรรมต่างๆ ก่อให้เกิดความกังวล ว่าภาษาและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในชุมชนเทศบาลเมืองขลุงนี้จะสูญหาย ไร้ผู้สืบทอด ถือเป็น

ความเหมาะสม เมื่อศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฯเข้าไปพูดคุยสถานการณ์ชุมชนฯ จึงเกิดความต้องการจัดทำโครงการ เรื่อง การฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามชุมชนเทศบาลเมืองขลุงอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรีขึ้น

ผลการศึกษาโครงการการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามชุมชนเทศบาลเมืองขลุงอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรีในระยะที่ 1 ใช้เวลาดังแต่เดือนมิถุนายน 2555-มีนาคม 2556 ได้ข้อมูลที่เป็นบริบทสำคัญของชุมชนฯ กล่าวคือ

2.1 ข้อมูลทั่วไป

ชุมชนเทศบาลเมืองขลุง มีพื้นที่ 3.18 ตารางกิโลเมตร หรือจำนวน 1,987.5 ไร่ สภาพพื้นที่ทั่วไปมีลักษณะลุ่มๆ ดอนๆ เป็นพื้นที่ตะกอนชายหาด เทศบาลมีระยะทางห่างจากตัวจังหวัดจันทบุรีประมาณ 24 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 269 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่อื่น ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ทต.ช้าง อำเภอยะนิง จังหวัดจันทบุรี

ทิศใต้และทิศตะวันตก ติดต่อกับ ทต.เกวียนหัก อำเภอยะนิง จังหวัดจันทบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ทต.วันยาว อำเภอยะนิง จังหวัดจันทบุรี

2.2 ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะ อากาศโดยทั่วไปมีอากาศ ไม่ร้อนจัด ไม่หนาวจัดและเป็นเขตพื้นที่ที่มีฝนตกเกือบตลอดปี (หรือภาษาชาวบ้านเรียกว่า “ ฝนแปดแดดสี่ ”) ด้วยสภาพพื้นที่ติดทะเล

2.3 ประชากรปัจจุบัน

ประชากรในเขตเทศบาลเมือง ขลุง ในปี 2554 เดือน ธันวาคม 2554 มีประชากรในทะเบียนราษฎร จำนวน 11,328 คน แบ่งเป็น เพศชาย 5,424 คนหญิง 5,904 คน ความหนาแน่นประชากรในเขตเทศบาลประมาณ 3,562 คนต่อตารางกิโลเมตร มีครัวเรือน จำนวน 3,829 ครัวเรือน

2.4 ประชากรในอนาคต

การคาดการณ์ประชากรทะเบียนราษฎรในเขตเทศบาลเมืองขลุงการคาดการณ์นั้นพบว่ามียัตราการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ยร้อยละ 1.64 เนื่องจากประชากรในเขตเทศบาลเมืองขลุง ส่วนใหญ่มีพื้นที่เป็นของตนเอง ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประชากรสร้างครอบครัวและอาศัยอยู่ในที่ของตนในลักษณะชุมชนครอบครัวใหญ่ทำให้ประชากรในพื้นที่มีอัตราการเพิ่มแบบต่อเนื่อง ซึ่งประมาณการว่าปี พ.ศ. 2570 เทศบาลเมืองขลุงมีประชากร 17,759 คน

2.5 ด้านสังคมวัฒนธรรม

ชุมชนเทศบาลเมืองขลุงตั้งแต่อดีต เป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมหรือพหุวัฒนธรรม กล่าวคือ มีชาวไทยที่อาศัยในพื้นที่ชุมชนเทศบาลเมืองขลุง และชาวไทยเชื้อสายเวียดนามอพยพเข้ามาเมื่อราว 100 ปีที่แล้ว รวมถึงชาวไทยเชื้อสายจีน ทุกชาติพันธุ์เข้ามาอาศัยและทำมาหากินในเขตชุมชนเทศบาลเมืองขลุง ส่วนใหญ่การประกอบอาชีพเป็นไปตามความถนัดของกลุ่มชนนั้นๆ อาทิ ชาวจันทบุรีดั้งเดิมที่เป็นคนไทยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร เพาะปลูก ทำสวนผลไม้ ส่วนชาวจีนจะค้าขายและรับจ้าง บางส่วนประกอบอาชีพทำพลอย และชาวญวนเวียดนาม ประกอบอาชีพประมง ทอเสื่อ และรับจ้าง

ด้านศาสนาและความเชื่อ พบว่า ชุมชนเทศบาลเมืองขลุงประกอบไปด้วยประชากรที่นับถือศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และในเขตชุมชนเกาะลอย สันติสุข ชุมชนแสงสุข พบว่าประชากรของพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นชาวคริสต์ มีการประกอบศาสนกิจตามความเชื่อของแต่ละศาสนา ในด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ในอดีตจะไม่นิยมแต่งงานนอกศาสนา แต่ปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมวัฒนธรรม ทำให้การแต่งงานข้ามศาสนามีมากขึ้น คนรุ่นใหม่ มีทั้งที่เป็นลูกครึ่ง อาทิ บิดาเป็นคริสต์ ส่วนมารดาเป็นพุทธ, บิดาเป็นพุทธและมารดาเป็นคริสต์ แต่ก็มีบางส่วนที่เกิดมาในครอบครัวชาวคริสต์ กลุ่มหลังนี้ จะได้รับการปลูกฝังจากครอบครัวเคร่งครัดกว่ากลุ่มลูกครึ่ง ในด้านการเข้าร่วมพิธีกรรม ความเชื่อไปจนถึงการรับวัฒนธรรมทางภาษาและองค์ความรู้แบบเวียดนาม

การศึกษาปี 2554 ในเขตเทศบาลเมืองขลุงมีโรงเรียนในสังกัดเทศบาล จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนเทศบาลขลุง (บูรวิทยาการ) แห่งที่ 1 ตั้งอยู่บริเวณถนนเทศบาลสาย 3 และโรงเรียน เทศบาลเมืองขลุง แห่งที่ 2 เป็นอาคาร ค.ส.ล. 3 ชั้นมีเนื้อที่ประมาณ 12 ไร่ 3 งาน 26.1 ตารางวา ตั้งอยู่ตำบลวันยาว อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี มีห้องเรียนรวมจำนวน 53 ห้องมีนักเรียนรวมประมาณ 1,782 คน จำนวนครู 84 คนส่วนใหญ่คุณวุฒิระดับปริญญาตรี และมีโรงเรียนเอกชน 2 แห่ง คือ โรงเรียนอำนวยการศึกษาและโรงเรียนศรีหฤทัยเพียงแห่งเดียวที่เป็นโรงเรียนคริสต์

2.6 ข้อมูลประวัติศาสตร์และพัฒนาการทางประวัติศาสตร์

ชาวเวียดนามใช้เวลายาวนานในการเดินทางเข้าในประเทศไทยและกระจายกันอาศัยอยู่เกือบทั่วประเทศไทย คือ นับตั้งแต่ก่อนรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราชในสมัยอยุธยา จนถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในสมัยรัตน โกสินทร์จำนวนชาวเวียดนามได้เพิ่มขึ้นจนกลายเป็นชนกลุ่มน้อยที่สำคัญกลุ่มหนึ่งของประเทศ ก่อนสมัยกรุงรัตน โกสินทร์นั้นเราไม่อาจทราบรายละเอียดเรื่อง

ของการเข้ามาในไทยของชาวเวียดนามมากนัก แม้ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เองก็ค้นคว้าได้แต่เฉพาะหลักฐานเกี่ยวกับชาวเวียดนามที่เข้ามาเป็นกลุ่มใหญ่ๆ เท่านั้น ณ ที่นี้จึงจะศึกษาและจำแนกประเภทชาวเวียดนามด้วยการพิจารณากลุ่มชาวเวียดนามที่สำคัญที่พำนักตามแหล่งต่างๆ ได้แก่ ในกรุงเทพฯ จันทบุรี ระยอง ชลบุรี อุตุยา กาญจนบุรี นครสวรรค์ อุรธานี หนองคาย สกลนคร และนครพนม และพิจารณาจากสาเหตุที่ทำให้ชาวเวียดนามเดินทางเข้ามาในประเทศไทยประกอบกับลักษณะการเดินทางมาเท่านั้น สาเหตุที่ชาวเวียดนามเข้ามาในประเทศไทย

สาเหตุที่ชาวเวียดนามเข้ามาในประเทศไทยการที่ชาวเวียดนามต้องจากบ้านเกิดเมืองนอนมาอาศัยอยู่ในประเทศไทยมีสาเหตุสำคัญ 2 ประการคือ ส่วนใหญ่อพยพเพื่อลี้ภัยทางการเมืองและการเบียดเบียนศาสนา อีกทั้งถูกกวาดต้อนเข้ามาในฐานะเชลยศึกสงคราม ทั้งสองประการแตกต่างกัน ประการแรกชาวเวียดนามมาด้วยความสมัครใจแบบหนีร้อนมาพึ่งเย็น แต่ประการหลังนั้นโดยทั่วไปถูกบังคับเข้ามา ชาวเวียดนามสมัครใจเข้ามาในประเทศไทยเพราะไทยเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีเสถียรภาพ อุดมสมบูรณ์และเป็นที่อาศัยอยู่อย่างสงบสุขได้ สำหรับพวกเวียดนามลี้ภัยนั้นไม่มีทางเลือกอื่นใดที่ดีกว่าจะเดินทางมาทางตะวันตกเข้ามายังดินแดนไทยเพราะทางตะวันออกของเวียดนามเป็นทะเลจีนใต้ การอพยพเข้ามาเพื่อลี้ภัยทางการเมืองและศาสนา ถึงแม้ว่าเราไม่อาจกำหนดได้อย่างแน่ชัดว่าชาวเวียดนามเข้ามาอาศัยอยู่ในไทยตั้งแต่เมื่อใด แต่ปรากฏหลักฐานว่าในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199-2231) กษัตริย์องค์ที่ 27 แห่งกรุงศรีอยุธยา มีหมู่บ้านชาวเวียดนามตั้งอยู่ท่ามกลางหมู่บ้านชาวต่างชาติประเทศอื่นๆ ในอาณาจักรกรุงศรีอยุธยาแล้ว พวกเวียดนามอาศัยในกรุงศรีอยุธยาเป็นชาวโคชินจีนเป็นส่วนมากหมู่บ้านชาวเวียดนามเป็นที่รู้จักกันในนามว่า “ค่ายชาวโคชินไชน่า” ทั้งนี้เป็นไปได้ว่าชาวโคชินจีนสามารถเดินทางมากรุงศรีอยุธยาได้โดยทางทะเล ซึ่งสะดวกกว่าพวกเวียดนามจากอันนัมหรือตั้งเกียที่ต้องเดินทางบก ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์เป็นต้นมาได้มีชาวเวียดนามพากันเดินทางมาจากอันนัมตั้งเกีย และโคชินจีน ทั้งทางบกและทางเรือมาอาศัยยังอยุธยาและจันทบุรี และส่วนน้อยเดินทางไปยังพินู โลก มะริด ตะนาวศรี การเดินทางไปยังมะริดและตะนาวศรีนั้นบาทหลวงชาวฝรั่งเศสเป็นผู้นำเข้ามาเพื่อฝึกสอนศาสนาและพร้อมกันนั้นก็ลี้ภัยทางศาสนาด้วย

สาเหตุที่ชาวเวียดนามต้องลี้ภัยเข้ามาในสมัยนี้เป็นเพราะในเวียดนามเกิดการสู้รบชิงอำนาจระหว่างตระกูลตริन्ह ซึ่งปกครองอยู่ในตั้งเกียและตอนเหนือของอันนัม กับตระกูลเหงียน ซึ่งปกครองอันนัมตอนใต้ และโคชินจีนในเวลาต่อมา การสู้รบกินเวลากว่าครึ่งของคริสต์ศตวรรษที่ 17 (ตั้งแต่ พ.ศ. 2163-2217) นอกจากนั้นพวกเวียดนามยังต้องลี้ภัยศาสนาด้วยเพราะทั้งสองตระกูลมีนโยบายกดขี่ข่มเหงพวกที่นับถือคริสต์ศาสนา หมายถึงบาทหลวงนักสอนศาสนาชาวตะวันตกและพวกเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนา

สำหรับประเทศไทยในขณะนั้นสมเด็จพระนารายณ์ฯทรงมีพระราโชบายส่งเสริมการค้าขายและการเจริญทางพระราชไมตรีกับนานาประเทศทรงให้เสรีภาพทางการค้าและทรงมีขันติธรรมทางศาสนา จึงดึงดูดให้ชาวต่างประเทศเข้ามาแสพักอาศัยเป็นอันมากดังที่ ซีโมน เดอ ลา ลูแบร์ (Simone De la Loubere) ราชทูตฝรั่งเศสในขณะทูตชุดที่ 2 ของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ที่เดินทางเข้ามายังกรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ. 2230 กล่าวไว้ในจดหมายเหตุของเขาว่า

“ชาวต่างประเทศมีจำนวนมาก อพยพมาจากบ้านเมืองต่างๆ โผล่เข้ากรุงสยามแต่กาลก่อน เพราะข้อที่มีความชอบธรรมมีอิสระ ค่าขายได้ตามชอบใจมีผู้บอกเล่าว่า มหานครสยามมีมนุษย์ต่างชาตินมาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ตั้งท่ามาหากินเลี้ยงชีพอยู่ถึง 40 ภาษา”ชาวต่างชาติที่ตั้งภูมิลำเนาในกรุงศรีอยุธยาได้รับ “ความชอบธรรมที่จะเลี้ยงชีพอยู่ตามยถาสุขได้ตามธรรมเนียมของตน สุดแต่จะศรัทธาสักการบูชาศาสนาไหนได้โดยสมัคร”นอกจากนั้นยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แก่ผู้ที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระราชทานที่ดินให้ได้อาศัยอยู่เป็นหมวดหมู่ตามพรรคพวกของชาติตน ที่ดินพระราชทานอยู่รอบนอกเขตพระนครห่างจากชุมชนที่อาศัยของชาวสยาม หมู่บ้านชาวต่างชาติได้แก่ชาวโปรตุเกส จีน มลายู ญี่ปุ่น ฮอลันดา และเวียตนาม เป็นต้น หมู่บ้านชาวต่างชาติมักเรียกกันในหมู่คนไทยว่า “บ้าน” แต่ชาวต่างชาติเองเรียกว่า “ค่าย” การที่ชาวเวียตนามอาศัยอยู่ในกรุงศรีอยุธยา นี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นเพราะพระมหากษัตริย์ไทยทรงคุณธรรมดังกล่าว ชาวเวียตนามจึงพากันเข้ามาเพื่อหวังผลกำไรทางการค้าด้วยอย่างไรก็ดีในเวลาต่อมาเมื่อได้เกิดการจลาจลสู้รบเพื่อชิงราชบัลลังก์ใน พ.ศ.2231 ก็ทำให้ชาวเวียตนามจำนวนหนึ่งอพยพออกจากกรุงศรีอยุธยาไป ต่อมาตลอดสมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวง (พ.ศ. 2231-2310) ไทยได้หันไปดำเนินนโยบายไม่คบค้ากับชาวตะวันตกเช่นแต่ก่อน นับตั้งแต่สมัยสมเด็จพระเพทราชา (พ.ศ. 2241-2251) เป็นต้นมา พระองค์ทรงชิงชังชาวตะวันตกโดยเฉพาะชาวฝรั่งเศสและพวกที่นับถือคริสต์ศาสนาอย่างรุนแรง จนถึงกับมีการทารุณกรรมพระระแวงว่าจะเป็นผู้นำอันตรายมาคุกคามเอกราชของประเทศ แม้ว่าในปลายรัชกาลพระองค์จะทรงลดหย่อนความรุนแรงและทรงเมตตาให้ชาวเวียตนามได้อยู่อาศัยในที่เดิมและปฏิบัติกิจทางศาสนาได้ตามใจชอบก็ตามความสงบสุขที่เคยมีก็ถูกกำจัดให้น้อยลงกว่าในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ทั้งนี้ เนื่องจากชาวเวียตนามมีความสัมพันธ์กับบาทหลวงฝรั่งเศส ซึ่งเป็นชาติที่ไทยระแวงว่าจะทำให้เกิดอันตรายได้จำนวนชาวเวียตนามที่ยังคงสมัครอยู่ในกรุงศรีอยุธยาจึงเหลือน้อยมากและที่เหลือก็เป็นพวกที่ศรัทธาในศาสนาอย่างจริงใจเท่านั้น ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าชาวเวียตนามในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นพวกที่ลี้ภัยทางการเมืองและศาสนามากกว่าจะเข้ามาเพราะเห็นแก่ความอุดมสมบูรณ์ของเมืองไทย

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จนถึงพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีชาวเวียดนามอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในไทยเป็นจำนวนมากและหลายกลุ่ม ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ จันทบุรี และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกเวียดนามในกรุงเทพฯ ได้อาศัยอยู่ในที่ต่างๆ กัน เป็นกลุ่มๆ ที่สำคัญคือ บ้านญวนพาหุรัด (ตำบลบ้านหม้อ ถนนพาหุรัด) บ้านญวนตำบลบางโพ และบ้านญวนตำบลสามเสนเวียดนามพวกแรกที่เข้ามาเป็นพวกที่มาพึ่งพระบรมโพธิสมภารสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี และได้รับพระราชทานที่ดินนอกฝั่งพระนครทางตะวันออก คือ แถวถนนพาหุรัดในปัจจุบัน ให้เป็นที่อยู่อาศัยเรียกว่า บ้านญวนพาหุรัด เวียดนามพวกนี้ได้แก่ ่องเชียงฮุน พระอนุชาภักษัตริย์เมืองเว้และบริวารซึ่งลี้ภัยทางการเมืองจากพวกกบฏไต่เซินใน พ.ศ. 2321 (บ้างว่า พ.ศ. 2319) มาจากเมืองบันทายมาศหรือฮาเตียน หลักฐานระบุว่าต่อมาองเชียงฮุนต้องพระราชอาญาประหารชีวิตพร้อมกับบริวารเพราะคิดหนีกลับเวียดนาม (บ้างว่าเป็นเพราะสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงมีพระสติฟั่นเฟือนเข้าพระทัยว่าองเชียงฮุนขโมยเพชรกลืนไว้ในท้อง ในพงสาวดารญวนกล่าวว่างเชียงฮุนถูกประหารเนื่องจากมีสัตรูเวียดนามปล้นเรือสินค้าไทยทำให้ทรงพิโรธ ประกอบกับที่พวกเขมรฟ้องร้องว่าองเชียงฮุนเป็นไส้ศึกเวียดนาม) จำนวนชาวเวียดนามที่ถูกประหารชีวิตกับองเชียงฮุนระบุไว้ว่ามี 54 คน ที่เหลือซึ่งไม่ปรากฏจำนวนนั้นสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงเนรเทศออกไปอยู่นอกเขตพระนครหมด ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ชาวเวียดนามเหล่านั้นกลับมามีอยู่ในกรุงเทพฯ เช่นเดิม พร้อมทั้งทรงอุดหนุนพระราชทานเงินทอง เสื้อผ้า เสบียงอาหาร และให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เดิมคือที่หนองระโหนด ตำบลบ้านหม้อ ถนนพาหุรัดในปัจจุบันและที่ตำบลบางโพ

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (พ.ศ. 2325 -2352) ่องเชียงฮือ หรือเหงียนฟุกอันท์ เข้าเมืองไช่ง่อน นัคดีขององเชียงฮุนเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารพร้อมข้าบริวารและทหารเวียดนามโดยลี้ภัยกบฏไต่เซินมาเช่นกัน ฟ่านักอยู่ที่เกาะกระบือใน พ.ศ. 2324 พระยาชลบุรีลาดตระเวนพบเข้าจึงได้นำมาเข้าเฝ้าใน พ.ศ. 2326 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงกรุณาต่อองเชียงฮืออย่างจริงจัง โปรดฯให้ฟ่านักอยู่กับบริวารที่ได้บ้านคันสำโรง ตำบลคอกกระบือ (คอกควาย) ริมฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา (ปากคลองผดุงกรุงเกษม) ทรงชุบเลี้ยงเทียบเท่าเจ้าเขมร คือ พระราชทานเบี้ยหวัดเงินปีปีละ 5 ตำลึง เครื่องยศอันมี พานหมาก คนโท ถอดคันสั้น บริวารญาติวงศ์ที่ติดตามมาก็ได้รับพระราชทานเบี้ยหวัดเช่นกัน และชุบเลี้ยงพวกเวียดนามข้าราชการให้ขึ้นกรมต่างๆ นอกจากนั้นทรงมี พระบรมราชโองการมายังเจ้าเมือง กรมการเมืองสมุทรปราการ ให้ปล่อยพวกเวียดนามที่เป็นพรรคพวกองเชียงฮือเข้าออกทำมาหากินในท้องทะเลได้โดยสะดวก ในคราวที่ลี้ภัยมาครั้งแรก บริวารที่ติดตามมายังกรุงเทพฯ มีประมาณ 20 คน ต่อมาพวกเวียดนามที่สนับสนุนพระองค์ได้พากันทยอยเดินทางจากเวียดนามเข้ามาใน

ไทย ส่วนมากพักอยู่แค่จันทบุรี เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงส่งกองทัพไปช่วยของเชียงตุงสู้รบปราบปรามกบฏไคเซ็นในเวียดนามสองครั้ง (พ.ศ. 2326 และ พ.ศ. 2327) (ในหลักฐานเวียดนามว่าช่วยครั้งเดียว) ปรากฏว่าพ่ายแพ้มาทั้งสองครั้งนั้นมีทหารเวียดนามในกองทัพขององเชียงสือได้ติดตามองเชียงสือกลับมายังกรุงเทพฯ อีก ในครั้งนี้เป็นขุนนางและนายทหาร 28 คน เป็นทหารและกลาสิชั้นนายพลราว 200 คน มากับเรือสำเภา 5 ลำ นอกจากนั้นพวกเวียดนามที่สวามิภักดิ์ต่อตระกูลเหงียนก็ได้แตกข่านเซ็นหลบซ่อนพวกไคเซ็นและพาครอบครัวลี้ภัยเข้ามาในเขตสยาม โดยเฉพาะพวกเวียดนามแคว้นโคชินจิ่นอาจประมาณจำนวนได้ราวพันคนเมื่อจำนวนเพิ่มมากขึ้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จึงโปรดเกล้าให้องเชียงสือย้ายไปพำนัก ณ ตำบลโคกหลวง ชาวเวียดนามจำนวนพันคนนี้ดูเหมือนว่าจะมากเกินไปและไม่น่าเป็นไปได้ แต่พงศาวดารญวนระบุว่าหลังจากที่เข้ามาในกรุงเทพฯ อีกครั้ง บรรดานายทหารที่ช่องชุมผู้คนอยู่นอกอาณาเขตสยามมีศูนย์กลางอยู่ที่บริเวณเมืองบันทายมาศ ได้เข้ามาติดต่อกับองเชียงสืออยู่เนืองๆ ระหว่างนี้ทหารเวียดนามอีกประมาณ 600 คนเศษซึ่งนำโดยลาวังกุน ทหารเอกขององเชียงสือได้พากันลงเรือเข้ามากรุงเทพฯ องเชียงสือไม่ได้พำนักอยู่ในไทยอย่างเปล่าประโยชน์ได้ตอบแทนพระมหากรุณาธิคุณพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โดยถวายขนิษฐภคินีเป็นข้าบาทบริจาริกา และอาสานำกองกำลังทหารเวียดนามเข้าร่วมทำสงครามกับพม่าใน พ.ศ. 2329 โดยทำหน้าที่เป็นทัพหน้าจนได้รับชัยชนะ ซึ่งเป็นการยืนยันว่าจำนวนชาวเวียดนามขององเชียงสือน่าจะมีถึงพันคนได้ ใน พ.ศ. 2330 องเชียงสือช่วยปราบปรามกบฏแขกมลายู โดยใช้ให้ทหารเวียดนามต่อเรือรบสิบลำสำหรับคอยท่ากบฏที่เกาะช้าง และให้เลวี่กุนนำกำลังช่วยสมเด็จพระราชวังบวรสถานมงคลมหาสุรสิงหนาทปราบปรามจนสำเร็จอีกอย่างไรก็ดีใน พ.ศ. 2330 องเชียงสือลอบหนีจากกรุงเทพฯ ไป โดยเรือ 4 ลำ พวกที่ติดตามไปมีแต่ญาติวงศ์และบริวารที่ใกล้ชิดเชื้อสายประมาณ 150 คน ภายหลังแม้จะมีคนเวียดนามติดตามองเชียงสือออกไปช่วยรบในเวียดนามอีก จำนวนคนเวียดนามบริวารองเชียงสือคงเหลืออยู่ในสยามอีกเป็นจำนวนมากมีคนเวียดนามจำนวนมากไม่เต็มใจที่จะกลับเวียดนามเพื่อไปสู้รบ เลือกว่าจะอยู่ในสยามต่อไป ซึ่งอาจเป็นเพราะพวกเวียดนามเริ่มชินกับชีวิตที่สงบสุขในกรุงเทพฯ การกลับไปเวียดนามเป็นการเสี่ยงชีวิตเพราะความหวังที่จะเอาชนะนั้นดูเลือนลอยเต็มที่ นอกจากนั้นพวกเวียดนามเหล่านี้เป็นทหารมาตัวเปล่าและได้แต่งงานเป็นครอบครัวตั้งหลักแหล่งกับคนไทยในกรุงเทพฯ แล้ว พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้ทรงย้ายพวกเวียดนามเหล่านี้จากคอกกระบือมารวมอาศัยที่ตำบลบางโพ เนื่องจากสมเด็จพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ทรงขัดเคืองพระทัยพวกเวียดนามเป็นอย่างมากที่องเชียงสือลอบหนีไปหลังจากที่องเชียงสือจากไปไม่นานนัก เหงียนวินห์ดึก (Nguyen Huynh Duc) แม่ทัพญวนผู้เคยคุมทัพทางใต้ขององเชียงสือได้พ่ายแพ้พวกไคเซ็นใน พ.ศ. 2326 ลี้ภัยเข้ามาในสยามโดยผ่านทางลาวพร้อมกับนำกำลังคนราว 5,000 คน เข้า

มาถึงกรุงเทพฯด้วย พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงชักชวนให้ เหยียนวินต์ดัก ทำราชการอยู่ที่ กรุงเทพฯแต่เมื่อเขายืนยันที่จะตามออกไปช่วยของเชียงตุงจึงทรงพระกรุณาจัดหาเรือเสาเรือใบให้ไปแต่ เหยียนวินต์ดักจำต้องทิ้งพวกเวียดนามที่แสดงความจำนงจะอยู่ต่อไปในกรุงเทพฯไว้เป็นที่เชื่อว่าราว 2 ใน 3 หรือจำนวน 1,000-2,000 คนตกลงใจเลือกอยู่ในกรุงเทพฯ พวกเวียดนามเหล่านี้ตั้งบ้านเรือนรวมกับพวก ฉวนบางโพ ส่วนพวกที่นับถือคริสต์ศาสนาอยู่ที่สามเสน พวกเวียดนามที่ตกค้างในกรุงเทพฯรับราชการ ทหารในกองทัพลายโดยรับยศเทียบเท่ายศฝ่ายเวียดนามทองแดง (Thong Dung Gian) และโฮเตียงดัก (Ho Duong Dac) นายทหารเวียดนามได้รับเลือกเป็นหัวหน้าหมู่บ้านและผู้บังคับกองทหารขึ้นตรงต่อ สมุหพระกลาโหม

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2394-2411) ได้มีพวกเวียดนามลี้ภัย การเมืองและศาสนาอาศัยอยู่ในสยามเป็นจำนวนมากและนับเป็นครั้งแรกในรัชกาลนี้ที่สยามได้แสดงความ เอาใจใส่เรื่องการลี้ภัยของคนเวียดนามและกระตือรือร้นเตรียมรับเหตุการณ์ที่จะมีการลี้ภัยขึ้นอย่างจริงจัง โดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงยินดีรับเอาชาวเวียดนามเอาไว้ในประเทศโดยมีพระบรมราช โองการว่า

“...พวกฉวนเข้ารีตที่เมืองเว้ เมืองโจดก และไซ่ง่อน มีมากตลอดขึ้นมาถึงเมืองโจด ลำน้ำ (เข้าใจว่าเป็น เมืองลำน้ำหรือแงอาน-ผู้เขียน) เมืองด่งเกีย เมืองกวางเบือง ต่อเขตแดนแขวงเมืองพวน แลหัวเมืองลาวฟาก ไชงตะวันออก ถ้าฉวนเข้ารีตหนีฝีมือฉวนไม่ได้คงพาครอบครัวหลบหนีมาทางเมืองมหาไชย เมืองพวน เมืองพวนกับเมืองหลวงพระบาง หนองคาย นครพนมเขตแดนติดต่อกัน ให้เจ้าเมืองหลวงพระบาง พระพนม นคราปรีก พระประทุมเทวาภิบาล ท้าวเพี้ยมีปัญญา คุมไพร่ออกลาดตระเวนพบปะฉวนเข้ารีตแตกหนีมาก็ ให้พูดจาชักชวนเข้ามาไว้ในเมืองหลวงพระบาง เมืองหนองคาย เมืองนครพนมให้ได้จึ่งมาก...” พวก เวียดนามลี้ภัยทางศาสนาส่วนมากอยู่ทางตอนใต้ของประเทศเวียดนามเดินทางโดยทางเรือเลียบมาทาง ชายฝั่งเขมรมายังบริเวณชายฝั่งตะวันออกเฉียงเหนือใต้ของสยามและได้กระจายกันอยู่เป็นกลุ่มตามเมือง สำคัญ เช่น จันทบุรี ชลบุรี ตราด ระยอง ชลบุรี สมุทรสงคราม ส่วนพวกที่เข้ามาตามลำน้ำเจ้าพระยาได้ขึ้นบก ที่กรุงเทพฯ อยุธยา และนครสวรรค์ (ปากน้ำโพ)จำนวนผู้ลี้ภัยคราวนี้มีประมาณ 5,000 คน ในสมัย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พวกเวียดนามที่ลี้ภัยทางการเมืองและพวกที่ลี้ภัยศาสนาเดินทางเข้ามาโดย ผ่านทางอาณาจักรลาวและมาอยู่ในบริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขงพวกเวียดนามที่มาจากเมืองในเขตอันนัมตอน เหนือ เช่น เมืองทันหัว (ThanhHua) แ่งอาน (Nghe An) และฮาตินห์ (Ha Tinh) มักมาอาศัยบนฝั่งซ้ายและฝั่ง ขวาของแม่น้ำโขง พวกเวียดนามหลายร้อยคนได้อาศัยอยู่ที่เมืองท่าอุเทน ไชยบุรี หนองคาย นครพนม พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชโองการให้ผู้ปกครองหัวเมืองลาว จัดลาดตระเวน

เกลี้ยกล่อมพวกเวียดนามที่ลี้ภัยที่เดินทางเข้ามาทางเขตลาวให้เข้ามาอยู่ในเขตสยามให้ได้มากขึ้น อย่างไรก็ตามพวกเวียดนามที่เกลี้ยกล่อมมานั้นเป็นพวกเวียดนามที่หนีความอดอยากมาทั้งสิ้น ด้วยเนื่องจากเกิดภัยแล้งในเวียดนามเป็นเวลานาน การเกลี้ยกล่อมดำเนินมาจนถึง พ.ศ. 2405 ปรากฏว่าได้คนเวียดนามเป็นจำนวน 133 คน โปรดเกล้าให้ทำมาหากินอยู่ในเขตเมืองนครพนมและสกลนคร ชาวเวียดนามที่ต้องลี้ภัยทางศาสนาในสยามนั้น เนื่องจากการที่พระจักรพรรดิมีนวมทรงนำนโยบายการกดขี่ข่มเหงพวกที่นับถือคริสต์ศาสนาเข้ามาใช้อีก ทรงออกพระราชกฤษฎีกาจนถึงขั้นประหารพวกที่นับถือคริสต์ศาสนาโดยทั่วไปใน พ.ศ. 2377 อย่างไรก็ตามในสมัยพระจักรพรรดิมีนวม การข่มเหงพวกที่นับถือคริสต์ศาสนาไม่ได้ขาดรุนแรงเท่ากับในรัชกาลต่อมา คือ สมัยพระจักรพรรดิคือคัง (พ.ศ. 2391-2426) พระจักรพรรดิคือคังทรงใช้นโยบายนี้ตอบโต้การแทรกแซงทางการเมืองการปกครองเวียดนามของพวกบาทหลวงและนักสอนศาสนาชาวตะวันตก โดยให้ทำลายชีวิตและหมู่บ้านพวกเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนา ชาวเวียดนามเข้ารับนับถือคริสต์ศาสนาหลายพันคนถูกประหารชีวิต เมื่อฝรั่งเศสใช้กำลังบุกเมืองท่าตูราน (ดานัง) เป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2401 และรุกรานจนได้เข้าครอบครองแคว้นโคชินจีนนั้น พระจักรพรรดิทรงเข้าพระทัยว่าพวกเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนาสนับสนุนพวกฝรั่งเศส จึงทรงกดขี่กระทำการทารุณกรรมพวกเวียดนามเหล่านี้รุนแรงขึ้น

“...ญวนได้ตั้งค่าย คอยจับญวนเข้ารับฝรั่งเศส ที่ด่านมีไม้กางเขนเป็นรูปพระของฝรั่ง ถ้าผู้ใดมาถึงด่านไม่ข้ามไม้กางเขน ญวนจับว่าเข้ารับ ถ้าผู้ใดข้ามไปนายด่านปล่อยตัวไป ญวนจับได้ญวนเข้ารับฝรั่งเศสแล้วให้เขียนถ้ามีพวกญวนเข้ารับตั้งแต่เมืองปากศกตลอดจนมาจนถึงเมืองโจดก พวกนี้สะอึกตื่นหลบหนี...เดี๋ยวนี้ญวนคิดกำจัดญวนเข้ารับบันดาอยู่ในเขตแดนเมืองญวนทุกบ้านเมือง...”

อย่างไรก็ดี ภายหลังจากที่ฝรั่งเศสเริ่มบุกเวียดนามโดยยึดเมืองตูรานและเวียดนามสู้รบกับฝรั่งเศส และฝ่ายแพ้จะต้องตกอยู่ในฐานะรัฐในอารักขาของฝรั่งเศสใน พ.ศ. 2427 ทำให้มีเวียดนามหลบหนีลี้ภัยสงครามเข้ามาอาศัยในสยามเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะเวียดนามที่หลบหนีการปกครองของฝรั่งเศสและพวกชาตินิยมต่อต้านฝรั่งเศส ซึ่งได้กลายเป็นปัญหาสำหรับสยามในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

การถูกกวาดต้อนเข้ามาในฐานะเชลยศึกสงคราม

ประเพณีการจับข้าศึกเป็นเชลยกลับบ้านเมืองนั้น แท้ที่จริงแล้วเป็นจุดมุ่งหมายอันสำคัญยิ่งของการทำสงครามของสยามและประเทศใกล้เคียง “การกวาดต้อนผู้คนพลเมืองที่ดีได้ไปเป็นเชลยของฝ่ายชนะเป็นประเพณีมีมาแต่คึกคัมภรพ” เพราะไม่เป็นแต่เพียงการทอนกำลังของฝ่ายข้าศึกในการทำสงครามครั้งต่อไป แต่ยังเป็นการทดแทนพลเมืองที่สูญเสียไปในระหว่างการรบด้วยและเพื่อเป็นรางวัลแก่นายทัพนายกองให้รับเอาเชลยนั้นไปเป็นทาส นอกจากนั้นในสมัยนั้นยังถือว่ากำลังคนเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศด้วย การทำสงครามระหว่างสยามและเวียดนามก็เช่นกัน คราวใดที่สยามชนะก็จะกวาดต้อนเชลยเวียดนามมาไว้ในเขตสยาม การกวาดต้อนชาวเวียดนามปรากฏในสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีว่า เมื่อทรงนำกองทัพโจมตีเมืองบันทายมาศใน พ.ศ. 2314 ทรงฆ่าฟันเวียดนามในบันทายมาศเสียเกือบสิ้นวัน แต่พวกไม่เป็นภัยคือพวกเขารัต (นับถือคริสต์ศาสนา) ที่แก่ชราถูกกวาดต้อนเข้ามามีจำนวน 46 คน และให้อยู่ร่วมกับพวกถือคริสต์ศาสนาในธนบุรีซึ่งลี้ภัยจากกรุงศรีอยุธยาตั้งแต่ครั้งเสียกรุงแก่พม่าครั้งที่ 2 อย่างไรก็ดีไม่จำเป็นเสมอไปที่ฝ่ายชนะจะเป็นผู้กวาดต้อนผู้คนฝ่ายแพ้ไปเป็นเชลย ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว สยามทำสงครามกับเวียดนามยืดเยื้อถึง 15 ปี ซึ่งตรงกับรัชกาลพระจักรพรรดิมินาง จักรพรรดิเทียวตรี และพระจักรพรรดิคือคึกแห่งเวียดนาม หลักฐานสยามได้บันทึกเกี่ยวกับการได้ชาวเวียดนามจากสงครามครั้งนี้มาไว้ในสยามในลักษณะต่างๆ กัน เมื่อแรกเริ่มการสู้รบ ใน พ.ศ. 2376 เจ้าพระยาบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) เป็นแม่ทัพใหญ่คุมทัพพร้อมกับทัพเรือของเจ้าพระยาพระคลังไปโจมตีฝั่งอ่อนระหว่างทางจนถึงเมืองโจดกได้มีการกวาดต้อนจับครัวเวียดนามไว้ได้มากเป็นการระยั้งยากในการเดินทางต่อไปจะส่งกลับไปกรุงเทพก็ไม่สะดวก เนื่องจากไม่มีเรือนนอกจากเรือรบจะพักไว้ที่โจดกก็ไม่ไว้ใจ ชาวเวียดนามเหล่านี้เป็นราษฎรมีจำนวนชายฉกรรจ์ราว 80 คนเศษ เจ้าพระยาบดินทร์เดชาจึงตัดสินใจประหารชีวิตหมดส่วนครอบครัวของชายฉกรรจ์เหล่านี้ให้ส่งไปพักไว้ที่เมืองบันทายมาศ นอกจากจะใช้การบังคับกวาดต้อนในคราวศึกสงครามแล้ว การเกลี้ยกล่อมแล้วกวาดต้อนเข้าเขตสยามก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้ได้ชาวเวียดนามเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะเวียดนามที่เขารัต เมื่อกองทัพสยามมาถึงคลององเจืองใน พ.ศ. 2377 ได้ใช้บาทหลวงมีชื่อว่า เป้ ซึ่งมาพร้อมกับพระยาวิเศษสงคราม (หัวหน้าหมู่บ้านเขมรเชื้อสายโปรตุเกสที่ด่าบลสามเสน) เป็นผู้เกลี้ยกล่อมได้พวกเวียดนามเขารัตที่ดั่งบ้านเรือนอยู่คลององเจืองมาได้ทั้งหมดประมาณ 300 คนเศษ ต่อมาก็ได้เวียดนามเขารัตในเมืองโจดกมาเพิ่มเติม พวกเวียดนามเขารัตเหล่านี้เมื่อมาถึงกรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานที่เหนือบ้านเขมรเขารัต ริมวัดส้มเกลี้ยง เพื่อให้เป็นที่อาศัยและให้สักเข้าหมวดพวกเวียดนามว่า “ญวนสาวมิภักดิ์” ในปีเดียวกันขณะที่ทัพบกและทัพเรือสยามต้องถอย

มาอยู่ที่เมืองพระตะบองและจันทบุรี ท้าที่สามซึ่งเป็นทัพหัวเมืองลาวตะวันออกได้มาเกือบถึงไซ่ง่อนและต้องถอยกลับเช่นกันระหว่างทางได้กวาดต้อนผู้คนกลับไปด้วยเป็นจำนวนมาก ทางด้านเมืองพนมและเซียงขวางได้รายงานว่ามีทหารเวียดนามได้ราว 300 คนเศษและจับเป็นได้ 41 คน

ใน พ.ศ. 2383 ขณะที่เจ้าพระยาบดินทร์เดชาคุมทัพอยู่ที่เมืองพระตะบอง พวกทหารเวียดนามในค่ายขององเชียงญญแม่ทัพเวียดนามที่เมืองกำพงธมหนีไข่วัง (โรคระบาด มีอาการท้องร่วงและอาเจียน) ออกมาหาพวกเขมร 134 คนต่อมานี้จากค่ายเมืองพนมเปญอีกราว 200 คน เมื่อส่งเข้ามายังกรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าให้สักข้อมือเป็นกองอาสาบญวนและพระราชทานแก่สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนอิศเรศรังสรรค์ไว้ใช้สอยพวกนี้อาศัยที่ตำบลบางโพ ระหว่าง พ.ศ. 2376-2384 พวกเขมรที่นิยมฝ่ายไทยรบเวียดนามโดยใช้วิธีรับแบบกองโจรสามารถจับพวกเวียดนามมาได้เป็นจำนวนมากกว่า 2,000 คน เนื่องจากมีการจ่ายรางวัลคือ จับได้มากกว่า 1 คำถึง ถ้าน้อยได้ 1 บาทเวียดนามเหล่านี้โปรดเกล้าให้ส่งไปไว้ยังเมืองกาญจนบุรีและหัวเมืองทางเหนือ เช่น พิชณุโลกและตาก แต่ถ้าเป็นเวียดนามเข้ารีตโปรดเกล้าให้ส่งไปไว้ที่สามเสน นอกจากการเข้ามาด้วยเหตุเพื่อลี้ภัยและถูกกวาดต้อนเป็นเชลยแล้วยังมีอีกกรณีหนึ่งคือ เวียดนามเมืองพุทโธมาศซึ่งขึ้นตรงต่อไทยในฐานะประเทศราชในสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีและพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระยาราชเสนาเจ้าเมืองซึ่งเป็นชาวเวียดนามเมื่อเข้ามาในเมืองหลวงได้พบบริวารเวียดนามและจีนเข้ามาด้วย ในสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีพระยาราชเสนาและบริวารอาศัยอยู่ที่ตรอกพระยาไกร สามเพ็งในปัจจุบัน จนกระทั่งเมื่อพระยาราชเสนาถึงแก่อสัญกรรมจึงถูกไล่ที่เพื่อทำตลาด พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกพระราชทานที่ใหม่ให้พวกเวียดนามอาศัยอยู่ได้วัดสามเพ็ง (วัดประทุมคงคาราม) อย่างไรก็ดีเวียดนามบริวารเจ้าเมืองพุทโธมาศนี้เข้าใจว่าคงมีจำนวนไม่มากนัก

อนึ่งนอกจากเวียดนามลี้ภัยและถูกกวาดต้อนเข้ามาในสมัยสงครามระหว่างสยามกับเวียดนามแล้วยังมีเวียดนามที่เข้ามาในสยามในฐานะคนในบังคับฝรั่งเศสอีกด้วย หลังจากที่สยามทำสัญญา ร.ศ.112 (พ.ศ. 2436) กับฝรั่งเศสยังผลให้คนในบังคับฝรั่งเศสชาติเอเชียได้แก่ ชาวเวียดนาม เป็นต้น ได้รับความคุ้มครองทางการศาลให้อยู่ในอำนาจปกครองของกงสุลฝรั่งเศสในสยามในขณะนี้พวกเวียดนามได้พากันเดินทางเข้ามาหาผลประโยชน์และติดตามชาวฝรั่งเศสเข้ามาเป็นลูกจ้างจำนวนมาก เวียดนามเหล่านี้มักรวมอาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ คือ ที่ตำบลบางรักและในภาคตะวันออกเฉียงเหนือคือที่อุบลราชธานี เมื่อฝรั่งเศสยึดจันทบุรีเพื่อเป็นประกันให้สยามทำตามข้อตกลงในสัญญาที่สยามได้ยอมยกดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงให้แก่ฝรั่งเศสฝรั่งเศสได้นำกองทหารเวียดนามมาประจำอยู่เป็นจำนวนมากแต่คนเวียดนามเหล่านี้ได้มาอาศัยอยู่เป็นการชั่วคราว เมื่อฝรั่งเศสถอนทหารออกจากจันทบุรีเข้าใจว่าคงจะกลับออกไปเกือบทั้งหมดด้วยจำนวนชาว

เวียดนามในสยาม หลักฐานที่ระบุเหตุและจำนวนชาวเวียดนามที่เข้ามาแต่ละคราวไม่อาจช่วยให้สรุปได้ว่าจำนวนเวียดนามที่อาศัยอยู่มีทั้งหมดเท่าใด เป็นที่เชื่อแน่ว่าชาวเวียดนามเหล่านั้นนอกจากที่เข้ามากับองเชียงสือแล้วก็มีจำนวนน้อยอีกที่จะกลับออกไปอีก เนื่องจากสยามเป็นชาติที่มีขนัตติธรรมทางศาสนาและให้เสรีภาพในการเป็นอยู่พอสมควร ประกอบกับชาวเวียดนามมีทางทำมาหากินตั้งหลักแหล่งอยู่เป็นสุขแล้ว นอกจากนั้นการคมนาคมติดต่อในสมัยนั้นก็เต็มไปด้วยความยากลำบาก ด้วยเหตุที่การเดินทางทุรกันดารนี้เอง พวกเวียดนามต้องเสียชีวิตไปมากระหว่างทางที่ถูกกวาดต้อนเข้ามาเป็นเชลย ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกครั้งที่จับพวกเวียดนามดังเกียที่ลี้ภัยพวกไตเซินใน พ.ศ. 2333 ได้มาจากลาวราว 400 คน แต่ก็ตายไปราว 300 คน

ดังนั้น จำนวนชาวเวียดนามที่ระบุในบัญชีที่นำส่งเข้ามา เช่นในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวกับที่ได้ส่งเข้ามาจริงๆ ย่อมน่าจะไม่ตรงกันได้นอกจากนั้นยังไม่อาจหาหลักฐานเกี่ยวกับจำนวนที่แน่นอนของชาวเวียดนามที่เข้ามาด้วยสาเหตุลี้ภัยและที่อาศัยในแต่ละแห่งได้ พวกเหล่านี้เมื่อได้เข้ามาในสยามแล้ว พวกกันย้ายไปยังจังหวัดต่างๆ จึงเป็นการยากที่จะประมาณจำนวนทั้งหมดได้ ถึงกระนั้นได้มีการประมาณอย่างคร่าวๆ ว่า มีชาวเวียดนามอาศัยอยู่ในสมัยนั้นราว 6,000-8,000 คน หลักฐานร่วมสมัยเช่นบันทึกของปิลเลอแก้วซ์ (บาทหลวงฝรั่งเศสที่ได้เข้ามาอยู่ในสยามตรงกับสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและอยู่นานถึง 24 ปี) ได้กล่าวถึงชาวเวียดนามเฉพาะในกรุงเทพฯ ว่ามีถึงราว 12,000 คน จากจำนวนพลเมืองในกรุงเทพฯ ทั้งหมด 404,000 คน (ไม่นับรวมกับพวกที่นับถือคริสต์ศาสนาชาติต่างๆ ซึ่งมีราว 4,000 คน และเป็นชาวเวียดนาม 1,400 คน) เซอร์จอห์น บาวริง เป็นอีกผู้หนึ่งที่บันทึกจำนวนเวียดนามไว้ แต่กล่าวเฉพาะพวกเวียดนามเชลยศึกว่ามีถึงหนึ่งหมื่นคน สำหรับเวียดนามในกรุงเทพฯ นั้นเขาอ้างจากบันทึกของปิลเลอแก้วซ์เปรียบเทียบกับหนังสือ “ข้อสังเกตเกี่ยวกับหมู่เกาะอินเดีย” (Notices of Indian Archipelago) ของมัวร์ (Moor) มัวร์ว่าเวียดนามในกรุงเทพฯ พ.ศ. 2371 มีประมาณ 1,000 คน และประชาชนในกรุงเทพฯ ทั้งหมดมี 376,500 คน ซึ่งบาวริงเชื่อ ปิลเลอแก้วซ์มากกว่าเพราะว่ามัวร์ประมาณไว้น้อยเกินไป นอกจากนั้นที่แน่นอนคือ พ.ศ. 2377 เวียดนามในกรุงเทพฯ มีมากกว่า 2,000 คน อย่างไรก็ตามจำนวน 12,000 คน ที่ปิลเลอแก้วซ์ว่าได้ดูมากเกินไปเช่นเดียวกันกับที่ของมัวร์น้อยไป ใน พ.ศ. 2446 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าให้สำรวจประชากร ทำบัญชีสำมะโนครัวอย่างละเอียด แต่ทำสำเร็จได้เพียง 12 มณฑล จำนวนคนทั้งหมด 3,308,032 คน เป็นเวียดนาม 4,757 คน (ในจำนวนนี้เป็นเวียดนามในมณฑลปราจีนบุรีถึง 1,124 คน ส่วนที่เหลือเข้าใจว่าเป็นของมณฑลจันทบุรีเป็นส่วนใหญ่) สำหรับมณฑลที่เหลือที่ยังไม่ได้สำรวจนั้นมียุทธศาสตร์ซึ่งเป็นแหล่งที่อาศัยของชาวเวียดนาม ในพ.ศ. 2452 การสำรวจมณฑลกรุงเทพฯ ทั้งหมด 522,054 คน และในบัญชีแยกชาติ ส่วนอารามเป็นเวียดนาม 74 คน จาก 18,625 คน

สำหรับมณฑลอุดรฯใน พ.ศ. 2452 สํารวจได้เวียดนาม 963 คน ซึ่งเป็นระยะลี้ภัยฝรั่งเศสเฉพาะในจังหวัดนครพนมมีเวียดนามเพิ่มขึ้นในเวลาต่อมาถึง 200 คนเศษ และเมื่อสำรวจใน พ.ศ. 2456 ปรากฏจำนวนเวียดนามในมณฑลอุดรฯถึง 1,567 คน เมื่อประมาณจำนวนชาวเวียดนามที่ได้จากการสำรวจกระทั่งถึง พ.ศ. 2456 อย่างคร่าวๆแล้วอาจกล่าวได้ว่ามีชาวเวียดนามอาศัยอยู่ทั้งหมดกว่า 10,000 คน

เป็นที่น่าเสียดายที่ไม่อาจประมาณจำนวนชาวเวียดนามที่เข้ามาในสยามก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง (ญวนเก่า) ให้แน่นอนได้มากกว่านี้ซึ่งโดยทั่วไปนั้นเข้าใจกันว่าอาจทำได้เลยทีเดียว เนื่องจากหลักฐานและบันทึกการสำรวจที่มีอยู่ไม่สมบูรณ์และถูกต้องเพียงพอ แต่การประมาณจำนวนเชื้อชาติ “ญวนเก่า” ในปัจจุบันที่ยังคงความเป็นเวียดนามอยู่นั้นพอจะกระทำได้ แม้ว่าจะต้องประสบกับอุปสรรคมากมายคือ ผู้ค้นคว้ายังคงไม่อาจพึ่งข้อมูลจากรัฐบาลได้เช่นเดิม ประการที่สำคัญคือ สภาพการเมืองปัจจุบันทำให้การสำรวจไม่ได้รับผลสำเร็จเท่าที่ควร ผู้ที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับจำนวน “ญวนเก่า” ในปัจจุบันได้ดีคือ ปีเตอร์ เอ พูล (Peter A. Poole) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกา ซึ่งได้ค้นคว้าและเขียนหนังสือเกี่ยวกับชาวเวียดนามในประเทศไทยหลายเล่ม เขาได้กล่าวถึงความยุ่งยากในการสำรวจว่าเกิดจากชาวเวียดนามพยายามปกปิดเชื้อชาติของตนอย่างจริงจัง แต่ในที่สุดราว พ.ศ. 2510 เขาสามารถหาตัวเลขแสดงจำนวนชาวเวียดนามที่อาศัยในแหล่งสำคัญได้จากการสัมภาษณ์บาทหลวงนิกายโรมันคาทอลิกและเวียดนามคริสต์จากหมู่บ้านเวียดนาม 159 แห่ง ประมาณจากจำนวนเวียดนามคริสต์ที่พูดและอ่านภาษาเวียดนามและไม่ได้แต่งงานกับคนเชื้อชาติไทยและจีน(มุสดี จันทวิมล.2555)

สำหรับพัฒนาการความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของชาวเวียดนามในเมืองขลุงนั้น ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในชุมชนเทศบาลเมืองขลุงอำเภอขลุงจังหวัดจันทบุรี อพยพเข้ามาทางเรือ มาจากทางตอนใต้ของประเทศเวียดนาม เป็นกลุ่มชาวเวียดนามที่เข้ามาหลังกลุ่มที่อพยพมาที่บ้านลุ่ม หรือชุมชนวัดโรมันแคทอลิก โดยชาวไทยเชื้อสายเวียดนามเมืองขลุงเข้ามาเมื่อราว 100 กว่าปีที่แล้ว ซึ่งตรงกับสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (ปทุมทิพย์ ม่าน โกลสูง.ประวัติศาสตร์กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเวียดนาม.บทความ.2555) นอกจากนี้ สมัยที่อพยพเข้ามา ยังพบว่าชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่ชุมชนเทศบาลเมืองขลุงมีการคงอัตลักษณ์ สะท้อนผ่านการดำเนินวิถีชีวิตต่างๆ ทั้งด้านภาษาและวัฒนธรรม อาทิ ชาวเวียดนามยังคงวิถีอาชีพที่ทำประมงและยังคงร้องเพลงของชาวเรือเป็นภาษาเวียดนาม หญิงชาวเวียดนามยังกล่อมลูกเป็นเพลงภาษาเวียดนาม อาชีพทอเสื้อซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาสำคัญของชาวเวียดนาม รวมถึงการทำอาหารพื้นเมืองแบบชาวเวียดนาม เป็นต้น ซึ่งถือว่าการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมและการใช้ภาษาที่เป็นแบบชาวเวียดนามของกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในเมืองขลุงยังคงแพร่หลายอยู่ ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามวิถีชีวิตยังคงยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีเดิม

การแต่งงานจะอยู่ในหมู่ชาวคริสต์ด้วยกันเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากปัจจุบันซึ่งเรื่องของการแต่งงานข้ามศาสนา และเชื้อชาตินั้น ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ภาษาและวัฒนธรรมเวียดนามเริ่มอ่อนแรงลง

การตั้งถิ่นฐานของชาวเวียดนามชุมชนเทศบาลเมืองขลุงเป็นชุมชนศาสนา ที่ร้อยรัดกันไว้ด้วย ศรัทธาและความเชื่อในศาสนาคริสต์ จะแออัดกันรอบๆ โบสถ์ ในฐานะที่เป็นศูนย์กลางการประกอบ พิธีกรรมและศูนย์รวมจิตใจ สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการเรียนการสอนภาษาโดยมีโรงเรียนสำหรับสอน เด็กๆ ในชุมชน การแต่งกายของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ยังคงพบเห็นอยู่ ในกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ยังพูดสื่อสารกันด้วยภาษาเวียดนาม ในครอบครัว ในโรงเรียนและในชุมชน ที่สำคัญ ในการสวดภาวนาที่ โบสถ์ อัตลักษณ์อย่างหนึ่งของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่เป็นชาวคริสต์คือ มีประเพณีการสวดภาวนาที่เป็น ภาษาเวียดนาม ต่อมา โรงเรียนได้ถูกปิดลงเนื่องจากสถานการณ์สงคราม หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุด โรงเรียนเปิดทำการเรียนการสอนอีกครั้ง โรงเรียนศรีหฤทัย ได้ก่อตั้งขึ้นเป็นลักษณะโรงเรียนราษฎร์ แต่ภาษาและวัฒนธรรมเวียดนามก็ได้ลบลบบาทลง ในชุมชนขลุง ด้วยปัจจัยทางการเมืองสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลย์สงคราม ซึ่งดำเนินนโยบายแบบชาตินิยม คนต่างชาติต่างภาษาอย่างชาวเวียดนามที่ขลุงได้รับ ผลกระทบจากการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ถูกสั่งห้ามใช้ภาษาอื่น ห้ามการแต่ง กายแบบชุดประจำชาติ นอกจากนี้ เด็กๆชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ยังถูกล้อเลียน ถูกกดดันจากสังคมชาว ไทยในชุมชนเรื่องการพูดภาษาไทยไม่ชัด ตลอดจนโรงเรียนศรีหฤทัยยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ใช้การ เรียนการสอนเป็นหลักสูตรของส่วนกลาง จึงมุ่งเน้นการใช้ภาษาไทย สภาวะเหล่านี้ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลง ที่สำคัญของชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในเมืองขลุง ในด้านการอ่อนแรงลงของของวัฒนธรรมและ ภาษา

ปัจจุบัน วัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามถูกกลืนกลายโดยวัฒนธรรมชาติไทยมากขึ้น ภาษา ซึ่งเป็นวัฒนธรรมประการสำคัญพบว่า มีการใช้น้อยลง จะพบการใช้ภาษาเวียดนามคือ คำสวดที่ใช้สวด ภาวนาและหนังสือสอนศาสนาเป็นภาษาเวียดนามและแม้ว่าจะมีความพยายามฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรม เวียดนาม อาทิ ชุมชนได้ส่งตัวแทนเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่อำเภอเมือง จันทบุรี โดยร่วมประกวดร้องเพลงกล่อมลูกเป็นภาษาเวียดนามในงานฉลองสมโภชน์วัดโรมันคาทอลิกของ จังหวัดจันทบุรี ละครยวนซึ่งเป็นการแสดงเรื่องราว วิถีชีวิต ศาสนาและวัฒนธรรมของชาวบ้านโดยใช้บท พูดภาษาเวียดนาม แต่สิ่งเหล่านี้ก็เป็นความทรงจำของผู้เฒ่าผู้แก่ จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีงานฉลองวัด งาน เทศกาล จึงจะนำมาหรือฟื้นฟูแสดงกันสักหนนอกจากนี้ วัฒนธรรมทางอาหาร อาทิ ปลาต้มส้ม ปลาต้มเค็ม ก้วยเตี๋ยผัดปู ขนมต่างๆอย่างขนมบัวหรือตะไลหน้าถั่ว ขนมโป๊ ก็ถูกนำกลับมาเพื่อสร้างอัตลักษณ์ใน กิจกรรมชุมชนด้วยเช่นกัน

สถานการณ์ปัจจุบัน จากการลงพื้นที่และการแลกเปลี่ยนข้อมูลพบว่า กลุ่มที่สามารถใช้ภาษาเวียดนามและมีความเข้าใจ่องแท้ในด้านวัฒนธรรมเวียดนาม มีจำนวนน้อยลงประมาณไม่ถึง 100 คน ขณะที่เด็กรุ่นใหม่บางคนฟังได้พอเข้าใจแต่ไม่สามารถพูดได้ แต่ยังพบว่าเด็กและเยาวชนที่ชุมชนเทศบาลเมืองขลุงนั้นยังคงปฏิบัติศาสนกิจของชาวคริสต์อยู่ ดังนั้น การซึมซับวัฒนธรรมและภาษาจึงยังคงมีบ้างจากการประกอบพิธีกรรมและกิจกรรมที่โบสถ์และชุมชนจัดขึ้น อย่างไรก็ตาม ชุมชนมีความตระหนักว่า ภาษาและวัฒนธรรมเวียดนามนั้นมีความสำคัญ เป็นภาษาและวัฒนธรรมของเมืองแม่ และเป็นสิ่งที่แสดงถึงอัตลักษณ์ความเป็นเชื้อชาติของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ควรค่าแก่การฟื้นฟูและอนุรักษ์ เนื่องจากเสี่ยงต่อการสูญหาย หากสิ้นกลุ่มผู้สูงอายุ เด็กรุ่นใหม่จะไม่ได้เรียนรู้เพื่อสืบสานนอกจากนี้ ยังรวมถึงวัฒนธรรมอื่นๆ อาทิ ประเพณี การแต่งกาย อาหารและวิถีชีวิตแบบชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ภูมิปัญญาและบุคคลภูมิปัญญา อย่างเช่นคนรุ่นเก่า คนเฒ่าคนแก่ในชุมชน ก็เป็นสิ่งที่สำคัญที่ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามต่างให้ความสำคัญ ในฐานะที่เป็นต้นทุน ทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชน ที่ต้องการฟื้นฟูรักษาไว้เช่นกัน

ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่ขลุง มีความเชื่อมโยงในความเป็นชนเชื้อชาติ ศาสนาเดียวกันกับชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดจันทบุรีอื่นๆ และรวมถึงชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในต่างจังหวัดตลอดจนในประเทศเวียดนามปัจจุบัน ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามผู้นับถือศาสนาคริสต์ในชุมชนเทศบาลเมืองขลุงได้มีแนวคิดและความตั้งใจในการดำเนินการและความพยายามฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมเวียดนามอยู่ก่อนแล้ว เมื่อโครงการวิจัยจากทางศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออกได้เข้าไปพูดคุย ก่อให้เกิดการร่วมมือและได้รับอนุเคราะห์จากทางเทศบาลเมืองขลุงเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยเพื่อการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมเวียดนาม ความร่วมมือและความเห็นพ้องต้องกันดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีผู้สนใจเป็นจำนวนมาก อีกทั้ง ทางภาคราชการมีความยินดีที่จะช่วยเหลือและร่วมมือ ในการที่จะรักษาอัตลักษณ์และภาษาวัฒนธรรมด้วยชุมชนเทศบาลเมืองขลุง เป็นชุมชนสองศาสนา สามวัฒนธรรม (ศาสนาพุทธ-คริสต์ และเชื้อชาติไทย-เวียดนาม-จีน) ตลอดจนเป็นการสร้างจิตสำนึกและความรักในชุมชน ที่มีเชื้อชาติประวัติศาสตร์ ภาษาและวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ความหวงแหนและการอนุรักษ์ฟื้นฟู นำไปสู่ความร่วมมือของกลุ่มชุมชน เกิดพลังในการฟื้นฟูและจัดการทุนทางสังคมวัฒนธรรมของตนเอง นอกจากนี้ อาจเชื่อมโยงกับการเปิดการค้าเสรีอาเซียนในฐานะที่คนไทยเชื้อสายเวียดนามในชุมชนส่วนหนึ่งมีปฏิสัมพันธ์ในเชิงธุรกิจและสายสัมพันธ์กับชาวเวียดนามในประเทศเวียดนาม และหรือการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านประวัติศาสตร์ ภาษาและวัฒนธรรมในฐานะเมืองแม่กับกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในชุมชนเทศบาลเมืองขลุง ชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรีหรือที่อื่นๆ ในอนาคต

ประเด็นทางการศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนและท้องถิ่นประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจ คือ การศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรม แนวทางนี้มีความหมายที่ค่อนข้างกว้างขวาง ครอบคลุมถึงการศึกษาภาพรวมของสังคมในอดีต โดยผ่านมุมมองของความคิด วิถีชีวิต และศิลปะที่เคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงอยู่ในสังคมนั้นเอง ซึ่งสะท้อนความพยายามที่จะศึกษาประวัติศาสตร์จากภายใน ดังนั้นจึงสัมพันธ์กับการศึกษาเจาะลึกไปที่ประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ซึ่งแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมนี้เอง จะช่วยสร้างเอกภาพระหว่างประวัติศาสตร์กับมานุษยวิทยา กระบวนการดังกล่าว ในอดีต พบงานเขียนที่เป็นงานเกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์ของ คนอื่น เรื่องราวที่ไม่ใช่หรือไม่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของตัวเอง ศึกษาเอง อาทิ งานเขียนของ Johan Huizinga (1954) ซึ่งก็เช่นเดียวกันกับนักชาติพันธุ์วรรณาคนอื่นๆ ในอดีต ที่ทำหน้าที่ผู้อธิบายความเป็นมาของวัฒนธรรมและสังคมอื่น ที่ตนเองไม่รู้จัก ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมรูปแบบนี้จึงทำให้เกิดการมองประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นเป็นแบบหยาบหนึ่ง และให้ความสำคัญมุ่งเน้นแต่กระแสหลักแต่ขณะเดียวกัน นักประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชาวฝรั่งเศส คือ Emmanuel Le Roy Ladurie (1987) กลับสนใจและให้ความสำคัญกับแนวคิดและความเชื่อพื้นบ้านในประวัติศาสตร์สังคมหมู่บ้าน เป็นงานเขียนที่ศึกษาและพยายามเข้าใจวิถีชีวิตของชาวบ้านจากมุมมองของคนร่วมสมัย สะท้อนความเป็นไปในสังคมหมู่บ้านโดยอาศัยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ต่างๆ อาทิ บันทึกของบาทหลวง สะท้อนภาพของสังคมหมู่บ้านอย่างตรงไปตรงมา

สำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมในประเทศไทย งานเขียนของศรีศักรวัลลิโภดม (2553) นับเป็นงานที่บุกเบิกการศึกษาแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยมีการผสมผสานวิธีการทางประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยาและโบราณคดีได้อย่างกลมกลืน เพื่ออธิบายวิวัฒนาการของวัฒนธรรมในท้องถิ่นต่างๆ บนพื้นฐานของการปรับตัวของวัฒนธรรมการผลิต ที่มีต่อสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ โดยอาศัยพลังของจิตความเชื่อ ซึ่งมีกระบวนการแลกเปลี่ยนและผสมผสานกันอยู่ตลอดเวลา ดังปรากฏในงานเขียนเรื่อง แอ่งอารยธรรมอีสาน ซึ่งถือเป็นประวัติศาสตร์วิถีชีวิตของชุมชน ท้องถิ่นอีสาน ที่อธิบายวิถีชีวิตของผู้คนในยุคสมัยต่างๆ ผ่านจิตความเชื่อของแต่ละยุคสมัย สังเคราะห์ขึ้นจากการศึกษาวัฒนธรรมการผลิต ประเพณี ความเชื่อ และศิลปะของกลุ่มชนเหล่านั้น ซึ่งศรีศักรเชื่อว่า เมื่อสังเคราะห์เรียนรู้จากสิ่งเหล่านี้ในระดับหนึ่งแล้ว จะสามารถสังเคราะห์ความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์ (objective history) ขึ้นมาได้

อย่างไรก็ดี ในรอบทศวรรษที่ผ่านมา กระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในประเทศไทยและทั่วโลกได้เป็นรูปเป็นร่างขึ้น และสถาปนาองค์ความคิดขึ้นมาเพื่ออธิบายกระบวนการศึกษาท้องถิ่น ได้แก่ ท้องถิ่นนิยม ชุมชนนิยมและกระบวนการดังกล่าว มุ่งเน้นความสำคัญไปที่การศึกษาเรื่องราวของคนในท้องถิ่น หมู่บ้านและชุมชน สังคมเล็กๆ ที่อาจเคยถูกมองข้าม ตลอดจนคนชายขอบทั้งหลาย องค์ความรู้และ

แนวคิดแบบLocalization ได้อธิบายปรากฏการณ์ต่างๆทางสังคมทั้งส่วนที่เป็นกระแสหลักและกระแสรอง ในลักษณะความเป็นเหตุเป็นผล และมีโต้แย้งกันหรือพยายามแยกออกจากการศึกษาประวัติศาสตร์สังคม วัฒนธรรมกระแสหลัก หากแต่หันมาให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผ่านคนใน ซึ่งก็คือ ผู้คนที่อาศัยอยู่ตามแต่ละท้องถิ่นต่าง ๆ นั้นเอง

การใช้ประวัติศาสตร์เพื่อการฟื้นฟูชุมชนในวาทกรรมความรู้ในการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านเขาขุนศรี ตำบลบ้านเกาะ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช กล่าวคือ ชุมชนนี้เป็นชุมชนที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์ในแง่ความเป็นมาของประวัติศาสตร์อันยาวนาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเสด็จมาประทับเพื่อผนวชของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และเกี่ยวพันกับความเชื่อที่ขัดแย้งกับประวัติศาสตร์ชาติไทยกรณีสวรรคตของพระเจ้าตากสิน เมื่อหมู่บ้านได้รับการจัดตั้งเป็นอุทยานการศึกษา หมู่บ้านวัฒนธรรม/ชุมชนวัฒนธรรม ก็ได้เกิดกระบวนการฟื้นฟูวัฒนธรรมขึ้นในหลายรูปแบบ อาทิ การศึกษารวบรวมข้อมูล องค์ความรู้เกี่ยวกับหมู่บ้าน ประวัติศาสตร์ชุมชน รวมถึงมิติทางวัฒนธรรม อย่างประเพณี ภาษา คติชนวิทยาต่างๆ ควบคู่ไปกับการจัดวางผัง การสร้างอาคารและการปรับสภาพภูมิทัศน์ โดยรอบซึ่งอาจกล่าวได้ว่า กระบวนการพัฒนาชุมชนด้านวัฒนธรรมของหมู่บ้านเขาขุนศรี เกิดจากการนำประวัติศาสตร์มาใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการมิติอื่นๆของชุมชนก็ว่าได้ (เยาวนุช เวรร์ภาดา, 2535:142-179)

การศึกษาการฟื้นฟูและการใช้ประวัติศาสตร์ในกระบวนการฟื้นฟูสร้างชุมชน โดยถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน จากการศึกษา ชุมชนริมน้ำจันทบูรมีการรวบรวมประวัติศาสตร์ชุมชนด้วยวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยอาศัย การรวบรวมจากคำบอกเล่าของคนรุ่นหลังที่ดี จากหลักฐานเอกสารที่ยังคงหลงเหลือตกทอดมาสู่รุ่นลูกหลานที่ดี เหล่านี้คือวิธีวิทยาในการศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชนแบบชาวบ้าน ซึ่งอาจแตกต่างจากระเบียบวิธีวิจัยของนักประวัติศาสตร์ แต่ก็สะท้อนวิถีและวิธีการตลอดจนมุมมองความเป็น ตัวตนในมิติประวัติศาสตร์ของชุมชนโดยชาวชุมชนได้เป็นอย่างดีจึงถือว่าการใช้ประวัติศาสตร์ในฐานะที่เป็นทุนทางสังคมวัฒนธรรมเพื่อการจัดการชุมชนถือเป็น พลัง อย่างหนึ่งของชุมชนริมน้ำจันทบูรเช่นเดียวกับชุมชนเขาขุนศรีและชุมชนอื่นๆหลายแห่ง (ชยาภา อานามวัฒน์.2555.)

สำหรับชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามเทศบาลเมืองขลุง กระบวนการใช้ประวัติศาสตร์เพื่อฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมถูกนำมาใช้ในฐานะที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนประการหนึ่ง สะท้อนพัฒนาการและวิถีชีวิตของชาวเวียดนามในเมืองขลุงจากอดีตถึงปัจจุบัน กระบวนการเก็บข้อมูลของทีมวิจัยยังทำให้ทราบถึงตัวตน และอัตลักษณ์ความเป็นเวียดนาม การเปลี่ยนแปลง การคงอยู่และการสูญสลายของภาษาและวัฒนธรรม ไปจนถึงการพัฒนาทีมวิจัยในการใช้กระบวนการของข้อมูลที่จะนำไปสู่การค้นหาด้านทุนของ

ชุมชน ศักยภาพของชุมชนและแนวทางการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมเวียดนามโดยชุมชน แต่อย่างไรก็ดี ข้อมูลในการดำเนินโครงการระยะที่ 1 ส่วนใหญ่ เป็นข้อมูลเชิงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ และข้อมูลเชิงวิถีชีวิตซึ่งมีทั้งในอดีตถึงปัจจุบัน แต่ก็ทำให้เห็นภาพความเป็นมา การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของ วัฒนธรรมทางภาษาและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในชุมชนเทศบาลเมืองขลุงได้เป็นอย่างดี

2.7 ข้อมูลพัฒนาการ การดำรงอยู่ของภาษาและวัฒนธรรมเวียดนามนาม การเสื่อมสลายและการฟื้นฟู

ในสมัยแห่งการตั้งรกราก ชาวเวียดนามยังคงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิม อาทิ การใช้ภาษา เวียดนาม การประกอบอาชีพประมงและยังคงร้องเพลงของชาวเรือเป็นภาษาเวียดนาม หญิงชาวเวียดนามยัง ร้องเพลงกล่อมลูกเป็นภาษาเวียดนาม มีการแต่งกายด้วยชุดประจำชาติที่เรียกว่าอ่าวหญ่าย และเสื้อผ้าดิบคอปิดแขนยาว มีการทอเสื้อซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาสำคัญของชาวเวียดนาม รวมถึงการทำอาหารพื้นเมืองแบบชาว เวียดนาม เช่น ก๋วยเตี๋ยวผัดปู อาหารคาวหวานต่างๆ การปรุงอาหารแบบเวียดนาม อย่างปลาต้มเค็ม ปลาต้ม ส้มหรือก้านจู้ ฯลฯ ขนมเช่น ขนมบัวหรือขนมตะไลหน้าถั่ว ขนมโป๊ ข้าวเกรียบว่าว ฯลฯ เป็นต้น

ประเพณีการแต่งงานจะอยู่ในหมู่ชาวคริสต์ ในด้านการศึกษา ก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการ เรียนการสอนภาษาเวียดนามโดยมีโรงเรียนสำหรับสอนเด็กๆการสวดภาวนาที่โบสถ์เป็นภาษาเวียดนาม ต่อมาด้วยสถานการณ์สงคราม โรงเรียนจึงปิดตัวลง และได้เปิดทำการเรียนการสอนอีกครั้ง หลัง สงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุด โรงเรียนศรีหฤทัย ได้ก่อตั้งขึ้นเป็นลักษณะโรงเรียนราษฎร์รูปแบบการเรียน การสอนได้เปลี่ยนไปเป็นแบบชาวไทยมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ ภาษาและวัฒนธรรมเวียดนามจึงได้ลดบทบาทลง สมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม(14 กรกฎาคม .2440 - 11 มิถุนายน พ.ศ. 2507.) กับการดำเนินนโยบาย แบบชาตินิยม มีการนิยามความหมายและการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบแผน ให้เทียบเท่าอารยะ ประเทศ ผลกระทบต่อกลุ่มชาติพันธุ์เวียดนาม อาทิ การห้ามพูดภาษาเวียดนาม ให้พูดภาษาไทย เรียน ภาษาไทย การห้ามแต่งกายแบบเวียดนาม ต่อมา สมัยที่เหตุการณ์บ้านเมืองเข้าสู่ยุคต่อต้านคอมมิวนิสต์ (เริ่ม ตั้งแต่พ.ศ.2476) ชาวเวียดนามในประเทศไทยรวมถึงในจังหวัดจันทบุรีถูกเพ่งเล็งจากทางการ ด้วยเหตุผล ทางลัทธิการเมืองรวมถึงเหตุผลทางประวัติศาสตร์ การเข้ามาของวัฒนธรรมไทย ปัจจัยเหล่านี้ เป็นสาเหตุให้ เกิดการเปลี่ยนแปลงรวมถึงการปรับรับรวมถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรมขึ้นในชุมชนชาวไทยเชื้อสาย เวียดนาม

¹ ศุสดี จันทวิมล.เวียดนามในเมืองไทย.2555

¹พรเพ็ญ อันตระกูล.2550

บทที่ 3

ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

3.1 วิธีการดำเนินการ

1. ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน
2. เวทีวิจัยสัญจรพบปะ แลกเปลี่ยน รับรู้สถานการณ์ของชุมชนไทยเชื้อสายเวียดนามหลักๆ ในจังหวัดจันทบุรี
3. เวทีแลกเปลี่ยนกลุ่มเฉพาะต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง(Focus Group) เช่น
 - 3.1 กลุ่มภูมิปัญญาด้านอาหาร
 - 3.2 กลุ่มภูมิปัญญาด้านศิลปวัฒนธรรม เช่น การแสดง, เพลงพื้นบ้านญวน เป็นต้น
4. การศึกษาดูงานชุมชน / สังคมชาติพันธุ์เวียดนาม
5. เวทีคืนข้อมูลและกำหนดแผน/โครงการ/กิจกรรมการฟื้นฟูภาษา
6. เวทีการวิเคราะห์และการเชื่อมโยง หน่วยงาน / องค์กร และผู้เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางสนับสนุน
7. การปฏิบัติตามแผน/โครงการ/กิจกรรมที่วางไว้ เช่น
 - 7.1 การสร้างแหล่งศึกษา เรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรม
 - 7.2 การส่งเสริมโรงเรียนให้สอนภาษาเวียดนาม
 - 7.3 การจัดงานสายใยวัฒนธรรม คนไทยเชื้อสายเวียดนาม
 - 7.4 การเชื่อมกับการท่องเที่ยวในชุมชน เป็นต้น
8. ประเมิน/สรุปบทเรียนการทำงานที่วิจัย
9. จัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

3.2 ขั้นตอนการดำเนินการ

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ขั้นตอนการดำเนินการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
1.เวทีทำความเข้าใจร่วมกับชุมชนและองค์กร รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	-เพื่อสร้างความเข้าใจโครงการกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ชุมชนเทศบาลเมืองชลุง -เพื่อหาแนวร่วมในการทำงาน และช่องทางสนับสนุนการทำงานของทีมวิจัย	-จัดเวทีชี้แจงเพื่อทำความเข้าใจโครงการร่วมกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง -เปิด โอกาสซักถาม แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ	-ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจในโครงการและการดำเนินการวิจัยของทีมวิจัย -การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆจะนำไปสู่การปรับปรุง การทำงานเพื่อความตรงประเด็น ครอบคลุมและตอบโจทย์งานวิจัย -เกิดความร่วมมือในชุมชน,ระหว่างชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2.ประชุม ทีม วิจัย ประจำเดือน	-เพื่อสร้างความเข้าใจเป้าหมายการทำงานร่วมกันเป็นระยะ เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การ ทบทวนสถานการณ์ทั้งเก่าและใหม่ตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน	-จัดเวทีประชุมทีมวิจัย -ทำความเข้าใจ สรุป ทบทวนเป้าหมายการทำงานและแลกเปลี่ยนสะท้อนสถานการณ์การทำงานร่วมกัน	-เกิดการแสวงหาแนวทางการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ชัดเจน ตอบโจทย์วิจัย รวมทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
3.เวทีวางแผนและอบรมการเก็บข้อมูลร่วมกับทีมวิจัย	-เพื่อเตรียมเครื่องมือในการเก็บข้อมูล -เพื่อแบ่งประเด็นของข้อมูลและหน้าที่ที่จะทำการเก็บ-ศึกษา -เพื่อเรียนรู้แนวทางในการเก็บข้อมูลงานวิจัย	-จัดเวทีประชุมทีมวิจัย -ทำความเข้าใจเป้าหมายและวิธีการเก็บข้อมูล -วางแผนในการเก็บข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา -แบ่งหน้าที่ในการเก็บข้อมูล	-ทราบขอบเขตการทำงานที่ชัดเจน -เกิดแนวทางในการศึกษาเก็บข้อมูลผ่านการทำงานร่วมกัน -ได้แนวทางการเก็บข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วน

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ขั้นตอนการดำเนินการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
4.การเก็บข้อมูล 4.1ข้อมูลบริบทชุมชน 4.2ปฏิบัติการทำแผนที่ทางสังคม 4.3การประเมิน วิเคราะห์สถานการณ์/ศักยภาพของชุมชน(Participation Learning Apprasised)	-เพื่อเก็บข้อมูลงานวิจัยเพื่อนำไปสู่ปฏิบัติการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรม -เพื่อทำแผนที่ชุมชน -เพื่ อ วิ เ คราะห์ สถานการณ์และศักยภาพชุมชน	-การสัมภาษณ์ -ข้อมูลเอกสาร รวบรวมและเรียบเรียง -การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลต่างๆ	-ได้ข้อมูลบริบทชุมชนและฐานข้อมูลองค์ความรู้ต่างๆ -ได้ข้อมูลแผนที่ชุมชน -ได้ การ ประเมิน ละ วิเคราะห์สถานการณ์ ศักยภาพของชุมชน
5.เวทีสังเคราะห์ข้อมูลแบบมีส่วนร่วมเป็นระยะ	-เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลมาวิเคราะห์เชื่อมโยงและสังเคราะห์เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม	-จัดเวทีเพื่อรวบรวม/สรุป-วิเคราะห์-สังเคราะห์ข้อมูล	-ได้ข้อมูลที่ผ่านการ-สังเคราะห์เพื่อนำมาหารูปแบบการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมจนตลอดจนนำมาจัดทำรายงานการวิจัย
6.ส่งรายงานเล่มที่ 1 ระยะที่ 1	-เพื่อนำผลการดำเนินงานที่ได้มาประมวลจัดทำรายงานความก้าวหน้า	-ประชุมทีมวิจัยดำเนินการจัดพิมพ์เอกสารข้อมูลต่างๆ	-รายงานระยะที่ 1 เพื่อเสนอส่งสกว.

ในบทนี้เป็นการรวบรวมกระบวนการทำงานของทีมวิจัยและชุมชน ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือน ธันวาคม 2555 จนถึงเดือนกรกฎาคม 2556 ผลการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ เป็นดังนี้

3.3 การเตรียมการขับเคลื่อนงานวิจัย

1.1 การประชุมทำความเข้าใจทีมวิจัย

ประชุมคณะทำงานวิจัยในวันที่ 22 มกราคม 2556 เวลา 10.00 น. ณ ห้องประชุมเทศบาลเมืองขลุงชั้น 2 เพื่อสร้างความเข้าใจ เป้าหมายในการทำงานร่วมกัน วางแผนในการดำเนินงาน และแบ่งงานในความรับผิดชอบ

1.2 เวทีทำความเข้าใจชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จัดเวทีสร้างความเข้าใจกับชุมชนในวันที่ 16 ธันวาคม 2555 เวลา 09.00 น. ณ หอประชุมวัดพระฤทัยแห่งพระเยซูเจ้าขลุง เพื่อทำความเข้าใจและชี้แจงรายละเอียดต่าง ๆ กับประชาชนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้าใจตรงกัน

3.4 การดำเนินการเก็บข้อมูลและสืบค้นข้อมูลตามประเด็นการศึกษา

2.1 เวทีวางแผนการเก็บข้อมูลตามประเด็นการศึกษา

ประชุมวางแผนทีมวิจัยในวันที่ 7 มีนาคม 2556 เวลา 10.00 น. ณ ห้องประชุมเทศบาลเมืองขลุงชั้น 2 เพื่อวางแผนการเก็บข้อมูลในชุมชนที่เกี่ยวข้อง

2.2 การเก็บข้อมูลในชุมชน

- ทีมวิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ของชุมชนเกาะลอย-สันติสุข ในวันที่ 11 มีนาคม 2556 เวลา 17.00 น. ณ บริเวณพื้นที่ชุมชนเกาะลอย-สันติสุข
- ทีมวิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ของชุมชนแสนสุข-จัดสรรและชุมชนรุ่งเรือง ในวันที่ 25 มีนาคม 2556 เวลา 17.00 น. ณ บริเวณพื้นที่ชุมชนแสนสุข-จัดสรรและบริเวณพื้นที่ชุมชนรุ่งเรือง
- ทีมวิจัยประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมทางภาษาและวัฒนธรรมยวนฯ ในวันที่ 25 เมษายน 2556 เวลา 13.00 น. ณ ห้องประชุมเทศบาลเมืองขลุงชั้น 2 เพื่อต้อนรับการเข้าเยี่ยมชมจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

3.5 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

3.1 การประชุมเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

ทีมวิจัยประชุมการเตรียมเขียนข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในวันที่ 14 มิถุนายน 2556 เวลา 14.00 น. ณ ห้องประชุมเทศบาลเมืองขลุง ชั้น 2 เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูล

3.6 การคืนข้อมูลสู่ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4.1 การประชุมวางแผนการจัดเวทีคืนข้อมูล

- ทีมวิจัยประชุมเตรียมการคืนข้อมูลโครงการฯ ดังกล่าว ระยะที่ 1 กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในวันที่ 19 มิถุนายน 2556 เวลา 17.00 น. ณ ห้องประชุมเทศบาลเมืองขลุง ชั้น 1

- ทีมวิจัยซักซ้อมเตรียมการคืนข้อมูลโครงการฯ ดังกล่าว ระยะที่ 1 กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในวันที่ 27 มิถุนายน 2556 เวลา 17.00 น. ณ ห้องประชุมเทศบาลเมืองขลุง ชั้น 2 เพื่อวางแผนการจัดกิจกรรม

4.2 เวทีคืนข้อมูล

จัดกิจกรรมการเวทีการคืนข้อมูล โครงการฯ ระยะที่ 1 ในวันที่ 2 กรกฎาคม 2556 เวลา 08.30 น. ณ บริเวณวัดพระहतภัยแห่งพระเยซูเจ้าขลุง ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ และร่วมกับผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองขลุง

3.7 การจัดประชุมประจำเดือน

ทีมวิจัยจัดประชุมเพื่อเตรียมโครงการฯ ในระยะที่ 2 ในวันที่ 19 กรกฎาคม 2556 เวลา 17.00 น. ณ ห้องประชุมบ้านพักพระสงฆ์ วัดพระहतภัยแห่งพระเยซูเจ้าขลุง และได้คัดเลือกทีมวิจัยเพิ่มเติมอีก 5 ท่านเพื่อผลักดันโครงการฯ ดังกล่าวให้เป็นรูปธรรม และกำหนดวันประชุมประจำเดือนของทุกเดือน

บทที่ 4

ผลการดำเนินงานวิจัย

การทำวิจัยโครงการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ชุมชนเทศบาลเมืองขลุง มีวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อศึกษาวัฒนธรรม อาทิ ภาษา องค์ความรู้และภูมิปัญญา ตลอดจนบริบททางประวัติศาสตร์และสังคมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ซึ่งเป็นทุนทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชน ในชุมชนเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี

2. เพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมเวียดนามในชุมชนเทศบาลเมืองขลุง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

3. เพื่อเป็นการศึกษาปัจจัย เงื่อนไขและ โอกาสในการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม

การดำเนินการได้มีการดำเนินกิจกรรมตลอดระยะเวลา 1 ปี 8 เดือน (โครงการระยะที่ 1) มีกิจกรรม วัตถุประสงค์การจัดกิจกรรม วิธีการ กระบวนการและผลที่เกิดขึ้น ดังนี้

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผลที่เกิดขึ้น
1. เวทีทำความเข้าใจร่วมกับชุมชนและองค์กร รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	- เพื่อสร้างความเข้าใจโครงการกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ชุมชนเทศบาลเมืองขลุง - เพื่อหาแนวร่วมในการทำงานและช่องทางสนับสนุนการทำงานของทีมวิจัย	- จัดเวทีชี้แจงเพื่อทำความเข้าใจโครงการร่วมกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง - เปิด โอกาสซักถาม แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่างๆ	- ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจในโครงการและการดำเนินการวิจัยของทีมวิจัย - การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆจะนำไปสู่การปรับปรุง การทำงานเพื่อความตรงประเด็นครอบคลุมและตอบโจทย์งานวิจัย - เกิดความร่วมมือในชุมชน, ระหว่างชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน	- เพื่อสร้างความเข้าใจเป้าหมายการทำงานร่วมกันเป็นระยะ - เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การทบทวนสถานการณ์ทั้งเก่าและใหม่ ตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน	- จัดเวทีประชุมทีมวิจัย - ทำความเข้าใจ สรุป ทบทวนเป้าหมายการทำงานและแลกเปลี่ยนสะท้อนสถานการณ์การทำงานร่วมกัน	- เกิดการแสวงหาแนวทางการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ชัดเจน ตอบโจทย์วิจัย รวมทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

3.เวทีวางแผนและอบรม การเก็บข้อมูลร่วมกับทีม วิจัย	-เพื่อเตรียมเครื่องมือในการเก็บข้อมูล -เพื่อแบ่งประเด็นของข้อมูลและหน้าที่ที่จะทำการเก็บ-ศึกษา -เพื่อเรียนรู้แนวทางในการเก็บข้อมูลงานวิจัย	-จัดเวทีประชุมทีมวิจัย -ทำความเข้าใจเป้าหมายและวิธีการเก็บข้อมูล -วางแผนในการเก็บข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา -แบ่งหน้าที่ในการเก็บข้อมูล	-ทราบขอบเขตการทำงานที่ชัดเจน -เกิดแนวทางในการศึกษาเก็บข้อมูลผ่านการทำงานร่วมกัน -ได้แนวทางการเก็บข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วน
4.การเก็บข้อมูล 4.1 ข้อมูลบริบทชุมชน 4.2 ปฏิบัติการทำแผนที่ทางสังคม 4.3การประเมิน วิเคราะห์สถานการณ์/ศักยภาพของชุมชน(Participation Learning Appraised)	-เพื่อเก็บข้อมูลงานวิจัยเพื่อนำไปสู่ปฏิบัติการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรม -เพื่อทำแผนที่ชุมชน -เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์และศักยภาพชุมชน	-การสัมภาษณ์ -ข้อมูลเอกสาร รวบรวมและเรียบเรียง -การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลต่างๆ	-ได้ข้อมูลบริบทชุมชนและฐานข้อมูลองค์ความรู้ต่างๆ -ได้ข้อมูลแผนที่ชุมชน -ได้การประเมินและวิเคราะห์สถานการณ์ ศักยภาพของชุมชน
5.เวทีสังเคราะห์ข้อมูล แบบมีส่วนร่วมเป็นระยะ	-เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลมาวิเคราะห์เชื่อมโยงและสังเคราะห์เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม	-จัดเวทีเพื่อรวบรวม/สรุป-วิเคราะห์-สังเคราะห์ข้อมูล	-ได้ข้อมูลผ่านการ-สังเคราะห์เพื่อนำมาหารูปแบบการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของเวียดนามตลอดจนนำมาจัดทำรายงานการวิจัย
6.ส่งรายงานเล่มที่1 ระยะที่1	-เพื่อนำผลการดำเนินงานที่ได้มาประมวลจัดทำรายงานความก้าวหน้า	-ประชุมทีมวิจัยดำเนินการจัดพิมพ์เอกสารข้อมูลต่างๆ	-รายงานระยะที่1เพื่อเสนอส่งสกว.

จากการดำเนินงานวิจัยฯ ในโครงการระยะที่ 1 นี้ ทำให้ทีมวิจัยมองเห็นต้นทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน ที่นำมาใช้ในกระบวนการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมได้แก่ ประวัติศาสตร์ความเป็นมา องค์ความรู้ และภูมิปัญญา อาทิ ภาษา บทเพลง การละเล่นพื้นบ้าน อาชีพและบุคคลภูมิปัญญาที่ยังคงอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรม และที่สำคัญที่ชุมชนและทีมวิจัยตระหนักคือ เยาวชนคนรุ่นใหม่ ที่จะเป็นผู้สืบทอดภาษาและวัฒนธรรมไม่เคยมีบทบาทในการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมเลย แม้แต่ในครอบครัว พ่อแม่ไม่มีการสื่อสารภาษาเวียดนาม ทำให้กลุ่มเยาวชนที่ควรจะเป็นกลุ่มเป้าหมายไม่มีทักษะทางภาษาเวียดนามและไม่เคยเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมด้วย การวิจัยเพื่อฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมฯ ในระยะที่ 1 ทีมวิจัยเน้นการเก็บข้อมูลเป็นกิจกรรมสำคัญ ในขั้นตอนแรก กระบวนการเรียนรู้เรื่องราว ตัวตนของคนไทยเชื้อสายเวียดนาม เป็นสิ่งที่จะช่วยให้ทีมวิจัยได้ความรู้ และได้เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จากการที่มีรากฐานทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่กระบวนการทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วมได้ และเกิดการนำข้อมูลที่ได้ไปร่วมกันหาแนวทางในการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรม ซึ่งจะต่อเนื่องไปในโครงการวิจัยระยะที่ 2 ที่จะเน้นการปฏิบัติการเพื่อสร้างรูปธรรมในการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมได้จริง

แนวคิดการเชื่อมโยงชุมชนเวียดนามในเมืองจันทน์

ชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม นอกจากจะพบว่ามามีที่ชุมชนเทศบาลเมืองขลุงแห่งนี้ ยังมีอีก 3 ชุมชนในจังหวัดจันทบุรี ได้แก่ ชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามวัดโรมันแคทอลิกหรือที่ชาวจันทบุรีเรียกกันว่า ชุมชนหลังวัด ชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามท่าแฉลบ อำเภอเมือง และชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามแหลมประดู่ อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งจากการเก็บข้อมูลพบว่า ชาวเวียดนามทั้ง 4 ชุมชนนั้น มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ในยุคสมัยเดียวกัน คือ สมัยแห่งการอพยพย้ายถิ่นฐานหนีการประหารคนนอกรีตที่ไปนับถือคริสต์นิกายโรมันแคทอลิกในดินแดนเวียดนาม สมัยแห่งการอพยพนั้น ตรงกับรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา มีการอพยพเข้ามาในจังหวัดจันทบุรีแรกเริ่มคือที่ชุมชนหลังวัดหรือชุมชนวัดโรมันแคทอลิก และมีการแบ่งสายการย้ายและตั้งถิ่นฐาน ไปที่ชุมชนอื่นๆ เวลาต่อมา ก็พบว่ามีชาวเวียดนามจากแหลมญวน ประเทศเวียดนามอพยพเข้ามาเรื่อยๆ ก่อเกิดเป็นชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม นับถือศาสนาคริสต์ ทั้ง 4 ชุมชนดังกล่าว

นอกจากนี้ จากการเก็บข้อมูลยังพบว่า ปัจจุบันนี้ กลุ่มชาวไทยเชื้อสายเวียดนามทั้ง 4 ชุมชนก็มีความเป็นเครือญาติกัน ยังติดต่อไปมาหาสู่กัน เมื่อมีงานประเพณีทางศาสนาคริสต์ อาทิ คริสต์มาสอีสเตอร์ ปาสคาล¹ ก็จึงยังไม่ได้มีกิจกรรมการฟื้นฟูที่เป็นรูปธรรม ทั้งนี้ในระยะที่ 2 ทีมวิจัยมีความเห็นร่วมกันว่าควรเน้นไปที่การปฏิบัติการจัดกิจกรรมฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมโดยเน้นไปที่กลุ่มเยาวชนและ

¹ คริสต์มาส คือ วันประสูติของพระเยซู ศาสดาของศาสนาคริสต์ ตรงกับวันที่ 25 ธันวาคม ,วันปาสคาลคือวันที่พระเยซูถูกตรึงกางเขน ชาวคริสต์เชื่อว่าพระองค์ทรงชำระบาปให้แก่มนุษย์ด้วยชีวิต และพระองค์จะทรงกลับคืนพระชนม์ชีพในวันรุ่งขึ้น เรียกว่า วันอีสเตอร์

นักเรียน เพื่อให้บังเกิดผลโดยให้ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ร่วมกันในระยะที่ 1 เป็นฐานในการกำหนดกิจกรรม และนำบทเรียนจากระยะที่ 1 อาทิ ชุมชนยังขาดพลังที่จะเข้ามาร่วมฟื้นฟู ภาษาและวัฒนธรรมของตนเองอย่างจริงจังมาปรับปรุงการดำเนินงานในระยะที่ 2 เน้นการสร้างการมีส่วนร่วม สร้างพลังจากชุมชนให้มากขึ้น

นอกจากนี้ หน่วยงานที่จะเข้ามามีส่วนเสริมในการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมฯ หลักๆ คือ เทศบาลเมืองขลุง โดยมีหัวหน้าทีมและสมาชิกทีมวิจัยเป็นสมาชิกเทศบาล เป็นแกนนำหลักและผู้ประสานชุมชน แต่อย่างไรก็ดี การฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมฯ ยังต้องอาศัยการร่วมด้วยช่วยกันจากหน่วยงานอื่นๆ ในการสนับสนุน เช่น หน่วยงานวัฒนธรรมจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด สถานทูตเวียดนาม โรงเรียน รวมถึงองค์กรของคริสตจักรต่างๆ โดยการวิจัยที่จะเกิดขึ้นต่อไปในระยะที่ 2 นั้นมีเป้าหมายที่จะเข้าไปสร้างเงื่อนไขกระตุ้นให้ทั้งชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามและหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามาดำเนินงานร่วมกันมากขึ้น สร้างความเชื่อมโยงกับชุมชนภายนอกในเขตจังหวัดจันทบุรีที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันคือ ชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามบริเวณวัด โรมนคาพอลิก เทศบาลเมืองจันทนิมิต ต.จันทนิมิต อ.เมือง จ.จันทบุรี ชุมชนบ้านท่าแฉลบ ต.บางกะจะ อ.เมือง จ.จันทบุรีและชุมชนบ้านแหลมประดู่ ต.บางกะไชย อ.แหลมสิงห์ ในการเข้าร่วมสร้างแนวทางการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ตลอดจนกระทั้งการติดต่อเชื่อมโยงกับประเทศเวียดนามที่คาดหวังถึงการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในมิติเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว การศึกษา และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมในอนาคตต่อไป และการจัดกิจกรรมที่หนุนเสริมการปฏิบัติการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมเวียดนามได้จริง โดยเน้นการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน

จากการดำเนินการตามประเด็นที่ศึกษา ผ่านกระบวนการต่างๆ ในแผนปฏิบัติการ สามารถวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นเพื่อตอบโจทย์วัตถุประสงค์ได้ กล่าวคือ

1. เพื่อศึกษาวัฒนธรรม อาทิ ภาษา องค์ความรู้และภูมิปัญญา ตลอดจนบริบททางประวัติศาสตร์และสังคมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ซึ่งเป็นทุนทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชน ในชุมชนเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี

ภาษาญวน หรือภาษาเวียดนามที่ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในชุมชนเทศบาลเมืองขลุงใช้สื่อสาร เป็นภาษาที่แสดงอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ภาษาที่ติดมาตากประเทศเวียดนามในอดีต ยุคสมัยแห่งการอพยพเข้าสู่ประเทศไทยและเข้ามาในจังหวัดจันทบุรี และที่ชุมชนเทศบาลเมืองขลุง เป็นพัฒนาการที่แสดงให้เห็นว่า ชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ยังคงความเป็น ตัวตน ผ่านวัฒนธรรมทางภาษา และมีสำนักแห่งความเป็นชาติพันธุ์ โดยมีความต้องการที่จะอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาเวียดนามขึ้นในชุมชน นอกจากภาษาแล้ว ส่วนของวัฒนธรรมในด้านอื่นๆ อาทิ การละเล่น บทเพลง เพลงสวดภาษาเวียดนาม วัฒนธรรมอาหาร องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ การประกอบอาชีพอย่างชาวประมง การทอเสื่อ การแต่งกาย ความเชื่อและประเพณีพื้นบ้านเวียดนาม ตลอดจนบริบททางประวัติศาสตร์ เป็นสิ่งสำคัญที่ชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ชุมชนเทศบาลเมืองขลุงตระหนัก และให้ความสำคัญ

ดังนั้น จากการทำงานที่ผ่านมาจึงกล่าวได้ว่า ข้อมูลที่โครงการวิจัยระยะที่ 1 เน้น คือ ประวัติศาสตร์ พัฒนาการความเป็นมาของชุมชนชาติพันธุ์ญวนเวียดนาม และพัฒนาการของภาษาและวัฒนธรรมชาวเวียดนามในเมืองขลุง ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่จะช่วยให้ชุมชน ได้มองเห็นที่มาที่ไป ความเป็นชาติพันธุ์ที่มีความเป็นมาร่วมสมัยกันในช่วงเวลาหนึ่ง สืบทอดมาสู่คนรุ่นปัจจุบัน และสิ่งที่คงเหลือไว้ ก็คือ มรดกทางภาษา และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเครื่องแสดงถึงอัตลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนาม ชุมชนเทศบาลเมืองขลุง อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือหนึ่ง ที่จะร้อยรัดผู้คน ไม่ใช่เพียงแค่ทีมวิจัย แต่รวมไปถึงชาวบ้านซึ่งเป็นชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามด้วย ให้ร่วมเกิดความรู้สึกเห็นคุณค่าและความสำคัญของการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมญวนฯ

นอกจากประวัติศาสตร์ที่สืบทอดการอพยพตั้งถิ่นฐานจากเวียดนามสู่ประเทศไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย มาสู่เมืองจันทบุรี และเกิดเป็นชุมชน มีด้วยกัน 4 ชุมชนในจังหวัดจันทบุรีที่เป็นชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม นับถือศาสนาคริสต์ คนในชุมชน มีการสืบทอดทางภาษาผ่านการพูด และการร้องเพลงสวดในศาสนพิธีแทบทุกเป็นภาษาญวน แต่คนที่สื่อสารภาษาญวนได้ก็จะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ ขณะที่วัยรุ่นและคนรุ่นลูกหลานนั้น จะไม่สามารถสื่อสารได้ ทั้งนี้ จากการพูดคุยกับกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนเทศบาลเมืองขลุง ทำให้ทราบว่า เนื่องจากการไม่มีการสืบสอนกันในครอบครัวแบบจริงจัง อีกทั้งลูกหลานที่เกิดมาในชุมชนก็เป็นคนไทย เรียนภาษาไทย เรียนโรงเรียนไทยกันหมดแล้ว นอกจากนี้ ยังไม่คิดไปถึงว่าอนาคต ภาษาเวียดนามจะเป็นภาษาที่สำคัญที่จะต้องสั่งสอนลูกหลานหรือไม่อย่างไร แต่ก็ใช้สนทนากันเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ (คุณดาสด้าน สุขาล, ทีมวิจัย, สัมภาษณ์)

ภาษาญวนเป็นภาษาที่ตนเองพูดมาตั้งแต่เด็ก เนื่องจากได้ยินพ่อแม่ปู่ย่าตายายซึ่งเป็นคนรุ่นแรกเริ่มพูดคุยกัน ตนจึงพูดได้ฟังออก แต่ว่าเขียนไม่ได้ แต่พออ่านสะกดคำออกบ้าง เพราะว่าไม่ได้ไปเรียนที่โรงเรียนราษฎร์สมัยนั้น ก็คือ โรงเรียนศรีหฤทัยปัจจุบัน แต่สมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็มีสอนภาษาญวนกันที่โรงเรียนนี้ (คุณลุงพันธุ์ทิพย์ รุ่งเรือง, ทีมวิจัย, สัมภาษณ์)

การใช้ภาษาเวียดนามสมัยก่อน แม้ว่าจะพูดคุยกันในครอบครัวและชุมชนแต่ต่อมาพอสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 โรงเรียนที่เปิดสอนอย่างศรีหฤทัยก็ต้องปิดตัวลง รูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นกิจลักษณะก็ขาดช่วงไปเลย นอกจากนี้ สมัยรัฐบาลชาตินิยม คือยุค ป. พิบูลย์สงคราม ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ญวนของถูกมองไม่ดี เพราะไปเกี่ยวข้องกับขบวนการคอมมิวนิสต์ รวมถึงเวลาไปโรงเรียน พอพูดญวน หรือเพื่อนๆ ว่าเป็นคริสต์เป็นญวน ก็จะถูกล้อเลียนดูถูก ทำให้ต้องพูดไทย และไม่ค่อยมีการแสดงตัวตนที่ชัดเจนนักในด้านภาษาวัฒนธรรมของชุมชนชาวญวน (คุณลุงถนอม สุพรรณพยัคฆ์, ทีมวิจัย, สัมภาษณ์)

ภาษาวัฒนธรรมญวนเป็นสิ่งที่เหมือนถูกห้ามไปโดยปริยาย สมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลย์สงคราม คนไทยเชื้อสายเวียดนาม นอกเหนือจากการพูดญวนในครอบครัวแล้ว เด็กๆคนรุ่นหลังๆที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป ก็แทบจะพูดไม่ได้ฟังไม่ออกกันแล้ว พวกเรารุ่นใหม่กว่านี้ก็ได้เลยทั้งภาษา บางคนเด็กรุ่นใหม่ ไม่ทราบเรื่องราวของคนรุ่นปู่ย่าตายายด้วยซ้ำ ว่าอพยพเข้ามาอย่างไร มีประวัติศาสตร์ และภาษาวัฒนธรรมอย่างไร (รองนายกเทศมนตรีฯวันชัย ทรงพลอย, ทีมวิจัย, สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ดี สิ่งที่ยังคงสืบสานกันมาอย่างเหนียวแน่น คือ เรื่องของศรัทธา ความเป็นแคทอลิกที่ดี ที่ขลุ่ยเราจะพบว่า คนรุ่นใหม่ก็ยังคงปฏิบัติตามความเชื่อ อาทิ เข้าสวดมิสซาประจำทุกวันอาทิตย์ ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาไม่ขาดตกบกพร่อง เรื่องที่เป็นกิจกรรมของทางวัดคริสต์ จะเป็นสิ่งที่ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในชุมชนนี้ให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี และคุณพ่อบาทหลวงเจ้าวัด ก็จะเป็นที่นับถืออย่างสูงของผู้คนที่นี่ ไม่เพียงแต่การประกอบศาสนกิจของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่ขลุ่ยเท่านั้น เมื่อมีกิจกรรมหรืองานพิธีของโบสถ์ในต่างพื้นที่ ที่เป็นชุมชนชาวคริสต์ด้วยกัน ก็จะเข้าร่วมด้วยช่วยกัน ซึ่งกล่าวได้ว่า ศาสนาคริสต์เป็นอีกหนึ่งสิ่งที่เชื่อมโยงผู้คนให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมได้ดี รวมทั้งเกิดความรัก ตามหลักคำสอน ความเชื่อที่เหมือนกันเดียวกัน ความรู้สึกว่า ชาวคริสต์เป็นพี่เป็นน้องกัน จึงนับเป็นข้อดีหรือจุดแข็งของการรวมกลุ่มรวมตัวของผู้คนที่นี่ และการรวมกันเพื่อทำงานวิจัยฯ พื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมญวนฯก็เช่นกัน

การดำเนินกิจกรรมผ่านกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ทั้งทีมวิจัยชุมชน ชาวบ้านที่สนใจหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ที่ผ่านมา กระบวนการสำคัญของงานวิจัย คือ การเก็บข้อมูลชุมชน ซึ่งทำให้ชาวบ้านและทีมวิจัยได้เห็นว่า ข้อมูลมีประโยชน์ สามารถนำมาเพื่อใช้เป็นส่วนในการหาแนวทางวางแผนการดำเนินการเพื่อการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมได้ อีกทั้งระหว่างกระบวนการนี้ ชุมชนได้มีส่วนร่วมในระดับหนึ่ง ก่อให้เกิดความร่วมมือ และเกิดความรักและความภาคภูมิใจในเชื้อสายและอัตลักษณ์ของชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม

2. เพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมเวียดนามในชุมชนเทศบาลเมืองขลุ่ย อำเภอขลุ่ยจังหวัดจันทบุรี

สำหรับแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมฯ เมื่อชุมชนและทีมวิจัยได้เก็บข้อมูลมาระยะเวลาหนึ่ง และได้ร่วมกิจกรรมกันมาตลอดระยะเวลาโครงการฯ ทำให้มีแนวทาง คือ การใช้เวทีจากโครงการวิจัยฯ เพื่อจัดกิจกรรม ใช้การชวนคิดชวนคุย การตั้งคำถาม และการระดมความคิดเห็นกันว่า การฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมญวนฯของชุมชนนั้น เป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ จำเป็นหรือไม่ สำคัญหรือไม่ และผลที่ได้จากการพูดคุย จากกระบวนการแต่ละครั้ง ก็จะเห็นว่า ข้อมูลทั้งหมดเท่าที่ได้ไม่ว่าจะเป็น ประวัติศาสตร์และพัฒนาการของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ข้อมูลวิถีชีวิตการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลง และข้อมูลด้านอัตลักษณ์อื่นๆ ทีมวิจัยเล็งเห็นและตระหนักดีว่า สิ่งเหล่านี้ คือ ดันทุนสำคัญของชุมชน ในการที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรม โดยกำหนดเป้าหมายไว้สำหรับการสานต่อกระบวนการวิจัยในระยะที่สองต่อไปด้วย หรือเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การเคลื่อนงานเชิงปฏิบัติการในโครงการระยะที่ 2 ได้แก่

2.1 แนวทางสร้างกิจกรรมเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรม โดยใช้มิติวัฒนธรรม อาทิ การถ่ายทอดจากผู้อาวุโสสู่กลุ่มเป้าหมายคือเยาวชน

2.2 แนวทางการส่งเสริมกระบวนการฟื้นฟูเข้าสู่โรงเรียนในชุมชน อาทิ การจัดตั้งชมรมภาษาและวัฒนธรรมเวียดนาม โดยมีกิจกรรมเสริมทักษะทางภาษาเป็นต้น

2.3 แนวทางการสร้างศูนย์สอนภาษาเวียดนามโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการสนับสนุนจากหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง อาจมีการสอนภาษาเวียดนามเพื่อการท่องเที่ยว ภาษาเวียดนามธุรกิจ หรือ ภาษาเวียดนามในชีวิตประจำวัน อนาคตอาจนำไปสู่การพัฒนาชุมชนขึ้นเป็นแหล่งสอนภาษาเวียดนามซึ่งจะสอดคล้องกับนโยบายAEC

2.4 แนวทางส่งเสริมให้เกิดการนำเสนออัตลักษณ์เวียดนามสู่สาธารณะ อาทิ การจัดงานวันรวมใจคนไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดจันทบุรี เป็นต้น ซึ่งข้อนี้ มีการทดลองปฏิบัติการจริง จากการจัดกิจกรรมงานคริสต์มาส และมีการนำเอาผลและเรื่องราวต่างๆจากทีมวิจัยสู่ชุมชน การที่ทางทีมเทศบาลฯเอง เน้นการนำเสนอวัฒนธรรมเวียดนามผ่านกิจกรรมเดินพาเหรด การแต่งกายชุดเวียดนาม การแสดงบนเวทีพื้นบ้าน เวียดนาม การแข่งขันกีฬาและมีการนำอาหารเวียดนามมาจำหน่ายเพื่อให้คนรุ่นใหม่มีโอกาสได้ชิมและชม เป็นงานที่ทางทีมวิจัยกระตุ้นให้คนในชุมชนได้รับรู้เรื่องราวการขับเคลื่อนงานฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรม เวียดนามได้เป็นอย่างดี

จะเห็นได้ว่า การดำเนินการที่ผ่านมา ส่วนใหญ่นับการเก็บข้อมูลและกระบวนการเวทีต่างๆ แต่ในเป้าหมายเชิงปฏิบัติการ และการขับเคลื่อนแนวทางการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมที่เป็นการเตรียมความพร้อมในการดำเนินโครงการในระยะที่ 2 ก็จะใช้ฐานข้อมูลต้นทุนทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ พัฒนาการของชุมชน ภาษา และวัฒนธรรมเวียดนาม วิถีชีวิต ประเพณีความเชื่อ รวมถึงประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมาในโครงการระยะที่ 1 นี้ ที่ได้แนวทางทั้งหมดดังกล่าว เตรียมไปสู่การปฏิบัติการจริง การทดลองปฏิบัติการจริงและก็ยังคงมุ่งเน้นที่กระบวนการ ข้อมูล ด้วย

นอกจากนี้ กลุ่มเป้าหมายที่สำคัญและถือเป็นต้นทุนของชุมชนอีกกลุ่มหนึ่ง ที่ทางทีมวิจัยจะเข้าไปสร้างบทบาทการมีส่วนร่วมมากขึ้นในโครงการระยะที่2 ได้แก่ กลุ่มเยาวชน โดยเน้นให้บทบาทการมีส่วนร่วมของกลุ่มเยาวชนมากขึ้น จากในระยะแรก เยาวชนยังคงมีเป็นส่วนน้อยที่เข้าร่วมในกระบวนการทำวิจัยฯ หรือเข้ามาแค่ร่วมบางกิจกรรม เป็นกลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์หรือถูกมอบหมายให้ช่วยเหลือในด้านการจัดเรียงข้อมูล เช่น การพิมพ์ เป็นต้น ซึ่งยังไม่พบว่ามีส่งเสริมไปที่กลุ่มเยาวชนเท่าที่ควร เยาวชนส่วนใหญ่ จากการเก็บข้อมูล พบว่าเป็นบุตรหลานของทีมวิจัย มีการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา แต่ส่วนใหญ่ไม่รู้ภาษาเวียดนามรวมถึงวัฒนธรรมเวียดนามเนื่องจากในครอบครัวไม่ได้สื่อสารหรือปลูกฝัง

นอกจากเยาวชนแล้ว กลุ่มที่มีความสำคัญอื่นๆ ได้แก่ บุคคลภูมิปัญญาท้องถิ่นและกลุ่มผู้อาวุโส ในระยะแรกของโครงการวิจัยฯ มีกลุ่มนี้เข้าร่วมทีมวิจัยจำนวนหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้อาวุโสที่สามารถสื่อสารภาษาเวียดนามได้ดี และมีองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมเวียดนามอื่นๆ แต่ก็มีอายุมากและมักใช้ภาษาเวียดนามสื่อสารกันเองเฉพาะกลุ่ม และส่วนใหญ่ยังไม่เข้าร่วมเป็นทีมวิจัย เป็นเพียงผู้ให้ข้อมูลด้านองค์ความรู้ ภูมิปัญญาทางภาษาและวัฒนธรรมเท่านั้น ดังนั้น จึงต้องเน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มภูมิปัญญาและผู้อาวุโส ร่วมกับการเน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มเยาวชน ดังกล่าว

3. เพื่อเป็นการศึกษาปัจจัย เงื่อนไขและ โอกาสในการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม

3.1 ปัจจัยและเงื่อนไขด้านความรู้ ประกอบด้วย ข้อมูลที่ได้จากกระบวนการเก็บข้อมูล คือ ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์และการพัฒนาการของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ข้อมูลด้านวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ องค์ความรู้ และภูมิปัญญา ข้อมูลเหล่านี้ เป็นการนำไปสู่การวิเคราะห์ความเป็นต้นทุนและศักยภาพของชุมชนฯ เพื่อนำไปใช้ในการทำวิจัยและการหาแนวทางฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรม

3.2 ปัจจัยและเงื่อนไขด้านบุคลากร ประกอบด้วย บุคคลที่ถือว่าเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมต่างๆ ได้แก่ ชาวชน บุคคลภูมิปัญญาผู้มั่งคั่งความรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมเวียดนามและกลุ่มผู้อาวุโสในชุมชนที่สื่อสารภาษาเวียดนามได้ดี นอกจากนี้ ยังมีชุมชนเครือข่ายชาวไทยเชื้อสายเวียดนามซึ่งเป็นชุมชนแคทอลิก เช่นเดียวกับชุมชนเทศบาลเมืองขลุง ที่ในโครงการระยะที่ 2 ทางทีมวิจัยมีแนวคิดที่จะประสานการทำงานและความร่วมมือเพื่อการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมเวียดนามออกไปสู่ชุมชนข้างเคียงที่มีบริบทเหมือนกัน อาทิ ชุมชนวัดโรมันฯ ชุมชนท่าแฉลบและชุมชนแหลมประดู่ เป็นต้น ปัจจัยและเงื่อนไขด้านบุคลากรยังหมายรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่เข้ามามีส่วนร่วม หลักๆคือ เทศบาลเมืองขลุง กลุ่มครูโรงเรียนเทศบาลในฐานะที่เป็นทีมวิจัยและหัวหน้าโครงการ กับเป็นผู้สนับสนุน และหนุนเสริมโครงการวิจัยฯ นอกจากนี้ ยังรวมถึงทีมวิจัย และชาวบ้านในชุมชน ที่เป็นปัจจัยและเงื่อนไขสำคัญที่ก่อให้เกิดการพัฒนาโครงการวิจัยฯ ขึ้นและดำเนินกระบวนการในขั้นต่อไปอย่างมีส่วนร่วม

3.3 ปัจจัยและเงื่อนไขด้านคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างแก่ทีมวิจัย ประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม เช่น มี ความอดทน ความเพียร ความเข้าใจ ความเอื้อเฟื้อและจิตสำนึกร่วม ตลอดจนความเสียสละและจิตสาธารณะ

บทที่ 5

บทสรุป

ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมถือเป็นสิ่งยึดโยงคนในสังคมให้ตระหนักถึงความเป็นตัวตนของชุมชน ของท้องถิ่น รู้รากเหง้า เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจและหวงแหน ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนา ด้านวัฒนธรรมต่อมา นอกจากนี้ ภูมิปัญญาซึ่งถือเป็นทุนทางสังคมประเภทหนึ่ง หรือแม้แต่องค์ความรู้ในชุมชนหรือท้องถิ่น เป็นศาสตร์และศิลป์ของการดำรงชีวิตของคนในชุมชนจากรุ่นสู่รุ่น เป็นฐานคิดและหลักเกณฑ์การกำหนดคุณค่าและจริยธรรมที่มีการสั่งสมมายาวนาน ทำให้เกิดความหลากหลายของความรู้ที่นำมาใช้ประโยชน์และสร้างสมดุลของการอยู่ร่วมกันมาทุกยุคทุกสมัย (เสรี พงศ์พิศ, 2548)

ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในชุมชนเทศบาลเมืองขลุง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี มีประวัติศาสตร์ยาวนาน คือ ประวัติศาสตร์ของกลุ่มชน ที่อพยพเข้ามาทางเรือ มาจากทางตอนใต้ของประเทศเวียดนาม เป็นกลุ่มชาวเวียดนามที่เข้ามาหลังกลุ่มที่อพยพมาที่บ้านลุ่ม หรือชุมชนวัดโรมันแคทอลิก โดยชาวไทยเชื้อสายเวียดนามเมืองขลุงเข้ามาเมื่อราว 100 กว่าปีที่แล้ว¹ ซึ่งตรงกับสมัยรัตน โกสินทร์ตอนต้น (ปทุมทิพย์ ม่าน โลกสูง.ประวัติศาสตร์กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเวียดนาม.บทความ.2555) นอกจากนี้ สมัยที่อพยพเข้ามา ยังพบว่าชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่ชุมชนเทศบาลเมืองขลุงมีการคงอัตลักษณ์ สะท้อนผ่านการดำเนินวิถีชีวิตต่างๆ ทั้งด้านภาษาและวัฒนธรรม อาทิ ชาวเวียดนามยังคงวิถีอาชีพที่ทำประมงและยังคงร้องเพลงของชาวเรือเป็นภาษาเวียดนาม หญิงชาวเวียดนามยังกล่อมลูกเป็นเพลงภาษาเวียดนาม อาชีพทอเสื่อซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาสำคัญของชาวเวียดนาม รวมถึงการทำอาหารพื้นเมืองแบบชาวเวียดนาม เป็นต้น ซึ่งถือว่าการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมและการใช้ภาษาที่เป็นแบบชาวเวียดนามของกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในเมืองขลุงยังคงแพร่หลายอยู่ ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามวิถีชีวิตยังคงยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีเดิม การแต่งงานจะอยู่ในหมู่ชาวคริสต์ด้วยกันเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากปัจจุบันซึ่งเรื่องของการแต่งงานข้ามศาสนาและเชื้อชาตินั้น ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ภาษาและวัฒนธรรมเวียดนามเริ่มอ่อนแรงลง

การตั้งถิ่นฐานของชาวเวียดนามชุมชนเทศบาลเมืองขลุงเป็นชุมชนศาสนา ที่ร้อยรัดกันไว้ด้วยศรัทธาและความเชื่อในศาสนาคริสต์ จะแออัดกันรอบๆ โบสถ์ ในฐานะที่เป็นศูนย์กลางการประกอบพิธีกรรมและศูนย์รวมจิตใจ² สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการเรียนการสอนภาษาโดยมีโรงเรียนสำหรับสอนเด็กๆ ในชุมชน การแต่งกายของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ยังคงพบเห็นอยู่ ในกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเวียดนามยังพูดสื่อสารกันด้วยภาษาเวียดนาม ในครอบครัว ในโรงเรียนและในชุมชน ที่สำคัญ ในการสวดภาวนาที่

¹กลุ่มชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่ชุมชนวัดโรมันแคทอลิก ต.จันทนิมิต อ.เมือง จ.จันทบุรี มีความเก่าแก่กว่า 300ปี ส่วนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในเมืองขลุง เข้ามาในจังหวัดจันทบุรีราว 100ปีกว่าเท่านั้น

²ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองขลุงปัจจุบัน ชุมชนที่มีประชากรนับถือศาสนาคริสต์ เชื้อชาติเวียดนามอยู่หนาแน่น ได้แก่ ชุมชนแสงสุข-จัดสรร ชุมชนเกาะลอย-สันติสุขและชุมชนรุ่งเรือง

โบสถ์ อัครลักษณะอย่างหนึ่งของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่เป็นชาวคริสต์คือ มีประเพณีการสวดภาวนาที่เป็นภาษาเวียดนาม ต่อมา โรงเรียนได้ถูกปิดลงเนื่องจากสถานการณ์สงคราม หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุด โรงเรียนเปิดทำการเรียนการสอนอีกครั้ง โรงเรียนศรีหฤทัย ได้ก่อตั้งขึ้นเป็นลักษณะโรงเรียนราษฎร์ แต่ภาษาและวัฒนธรรมเวียดนามก็ได้ลบลบตาพลงไปในชุมชนขลุ้ง ด้วยปัจจัยทางการเมืองสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลย์สงคราม ซึ่งดำเนินนโยบายแบบชาตินิยม คนต่างชาติต่างภาษาอย่างชาวเวียดนามที่ขลุ้งได้รับผลกระทบจากการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ถูกสั่งห้ามใช้ภาษาอื่น ห้ามการแต่งกายแบบชุดประจำชาติ นอกจากนี้ เด็กๆชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ยังถูกล้อเลียน ถูกกดดันจากสังคมชาวไทยในชุมชนเรื่องการพูดภาษาไทยไม่ชัด ตลอดจนโรงเรียนศรีหฤทัยยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ใช้การเรียนการสอนเป็นหลักสูตรของส่วนกลาง จึงมุ่งเน้นการใช้ภาษาไทย สถานะเหล่านี้ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในเมืองขลุ้ง ในด้านการอ่อนแรงลงของของวัฒนธรรมและภาษา

จากปัจจัยทางการเมืองยุคสมัยหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม การเข้ามาของวัฒนธรรมอื่นที่ในฐานะที่เป็นวัฒนธรรมประจำชาติอย่างวัฒนธรรมไทย ความเชื่อที่เปลี่ยนไป ทศนคติเรื่องการแต่งงานข้ามศาสนา ปัจจัยเหล่านี้ เป็นสาเหตุที่ทำให้ชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามมีการผสมผสานความเป็นเวียดนามและความเป็นไทยเข้าไว้ด้วยกัน แต่อย่างไรก็ดี ความต้องการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาติพันธุ์ ได้จุดประกายขึ้นท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงและบริบททางสังคมแบบปัจจุบัน สมัย ในท่ามกลางความสับสนต่อการสูญหายของวัฒนธรรมทางภาษาและวัฒนธรรมวิถีและอัตลักษณ์ความเป็นญวนเวียดนาม ทำให้ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามกลุ่มหนึ่ง มีความต้องการที่จะฟื้นฟูองค์ความรู้ดั้งเดิมของชาติพันธุ์ขึ้น และสืบสานต่อในรูปแบบของการถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลัง

แนวคิดและแนวทางจากการทำโครงการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมญวน ของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ชุมชนเทศบาลเมืองขลุ้ง ยังคำนึงถึงหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนแบบองค์รวมต้องอยู่บนพื้นฐานของความหลากหลาย และความเชื่อมต่อนี้ระหว่างกันระหว่างชุมชน เพราะกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนนี้เกี่ยวพันกับกิจกรรมของคนที่มีสัมพันธ์กัน เป็นลักษณะการดำเนินการเพื่อเสริมสร้างและให้อำนาจแก่ชุมชน ดำเนินการบนพื้นฐานของความต้องการและปัญหาของชุมชน ที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมพัฒนาและรับผิดชอบ ต่อทุกกิจกรรมของชุมชน ทั้งในด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการจัดการทรัพยากร สิ่งเหล่านี้ เป็นสิทธิชุมชน ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

กิจกรรมด้านต่างๆ เป็นไปบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น และขนบธรรมเนียม ความสำคัญของการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชน จะช่วยสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน เป็นการให้ความสำคัญกับสิ่งที่มีอยู่มากกว่าการแสวงหา หรือการสร้างสิ่งใหม่ขึ้นมาทดแทน ดังที่ชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามเทศบาลเมืองขลุ้งเน้นการให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรม รวมไปถึงอัตลักษณ์และวิถีซึ่งมีเรื่องราวของประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์และขนบธรรมเนียมประเพณีที่แฝงอยู่ถือเป็นมรดกทางสังคม วัฒนธรรม เป็นทุนทางสังคมวัฒนธรรมที่ชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามฯ นำมาใช้เป็นเครื่องมือใน

กระบวนการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมเพื่อนำสู่การฟื้นฟูและพัฒนาชุมชนในมิติอื่นๆ (Charlie pahlman, 1995:17-18)

เนื่องจากสภาวะการเปลี่ยนแปลง จากอดีตถึงปัจจุบันที่มีผลกระทบต่อภาษาและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามชุมชนเทศบาลเมืองขลุง และในปัจจุบัน โลกในยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งเป็นยุคของเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการสื่อสารไร้พรมแดน ทำให้เกิดผลกระทบต่ออัตลักษณ์โดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งถึงแม้ญวนจะเป็นชนชาติที่อยู่ในประเทศเวียดนาม และสามารถดำรงวิถีความเป็นญวน อัตลักษณ์และวัฒนธรรม ภาษา แต่ชาวญวนหรือเวียดนามโพ้นทะเล หรือกลุ่มชาวญวนที่อพยพเข้าสยามประเทศ ตั้งแต่สมัยเมื่อหลายร้อยปีที่แล้วนั้น กำลังประสบปัญหาการถูกกลืนกลายทางภาษาและวัฒนธรรม โดยวัฒนธรรมหลักในสังคมไทย เช่นกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในชุมชนเทศบาลเมืองขลุงชาวไทยเชื้อสายเวียดนามรุ่นใหม่ไม่เห็นความสำคัญของภาษา วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ตนเอง โดยเฉพาะทางด้านภาษาเวียดนามซึ่งเป็นภาษาแม่และเป็นที่น่าสังเกตว่าในชุมชนเองมีการสื่อสารกันด้วยภาษาเวียดนามน้อยลงด้วยจะมีก็แต่กลุ่มผู้สูงอายุ และเป็นกลุ่มน้อย ผ่านการพบปะกันเองภายในกลุ่ม และผ่านบทสวดภาษาเวียดนามในการประกอบพิธีกรรมทางคริสต์ศาสนา

ทางทีมวิจัยได้จัดการประชุมร่วมกับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออก เพื่อร่วมกันหารือในสิ่งที่เกิดขึ้นทุกคนเห็นว่าชุมชนต้องร่วมมือกันหาวิธีที่จะอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมเวียดนามขึ้นมามากครั้ง โดยเริ่มต้นจากเรื่องของภาษาเพื่อนำไปสู่การฟื้นฟูด้านอื่นๆต่อไป ชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ชุมชนเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี จึงมีความประสงค์ที่จะทำการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของชาวเวียดนามไว้โดยมุ่งหวังว่าการทำงานวิจัยครั้งนี้จะเป็นเครื่องมือในการสร้างอัตลักษณ์ของชาวเวียดนาม ผ่านการทำงานวิจัย คือ การร่วมกันศึกษาข้อมูลบริบท ความเป็นมา ประวัติศาสตร์ ข้อมูลวิถีชีวิตและข้อมูลชุมชนอื่นๆ ไปจนถึงการหารือถึงแนวทางการฟื้นฟูภาษาผ่านกิจกรรมชุมชน อาทิ การจัดแสดงสถานวัฒนธรรมเวียดนาม ที่มีทั้งการแสดงออกด้านการใช้ภาษาเวียดนาม วัฒนธรรมอย่างอาหารเวียดนาม การแต่งกายพื้นเมือง และการฟื้นฟูสร้างวรรณกรรมเวียดนามที่ใช้ส่งเสริมความรู้ด้านจริยธรรมและวิถีปฏิบัติของชาวเวียดนามกับเยาวชนในปัจจุบัน อย่างนิทาน คำสอน บทเพลง เพลงกล่อมลูก และบทสวดมนต์ที่เป็นภาษาเวียดนามและหากสามารถดำเนินการต่อจนนำไปสู่การใช้ในโรงเรียน โดยเกิดเป็นหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนภาษาเวียดนามในระบบ โรงเรียนได้ก็จะถือว่าเป็นงานชิ้นสำคัญที่ชุมชนจะทำให้แก่ลูกหลานชาวไทยเชื้อสายเวียดนามสืบไป รวมถึงการจัดการชุมชนในมิติการท่องเที่ยว การเป็นศูนย์การเรียนรู้และการเตรียมรองรับการเข้ามาของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในอนาคตอันใกล้

บทสรุปที่เลี้ยงผู้ประสานงานชุดโครงการฯ

โครงการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมญวนของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ชุมชนเทศบาลเมืองขลุง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี เป็นโครงการประเด็นวัฒนธรรม และเป็นโครงการที่ดำเนินการร่วมกับ อปท. คือ เทศบาลเมืองขลุง ซึ่งร่วมเป็นทีมวิจัยหลัก อนุเคราะห์การทำงานด้านต่างๆ ร่วมเสริมการดำเนินการของทีมชุมชนและพี่เลี้ยงโหนดฯ ซึ่งโครงการในระยะที่ 1 นี้ พัฒนาโจทย์มาจากความสนใจเรื่องสถาปัตยกรรมบ้านเก่าในชุมชน เป็นโครงการที่มีนักวิชาการลงมาศึกษาแต่ต่อมา เกิดการเปลี่ยนแปลง จึงได้พัฒนาโจทย์ตามความสนใจของชุมชน โดยทางชุมชนสะท้อนว่า สิ่งที่ชุมชนต้องการคือ การฟื้นฟู การอนุรักษ์ของเก่าๆที่มีค่าของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่จับต้องได้อย่างอาคารสถานที่ และสิ่งที่เป็นเชิงจิตใจอย่างภาษา วัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ของการเป็นชุมชนชาติพันธุ์เวียดนาม เมื่อพูดคุยถึงเรื่องเหล่านี้ พบว่า ชุมชนมีประกาย และคู่มือความกระตือรือร้นมากขึ้น ในการที่จะทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้เกิดกระบวนการฟื้นฟูภาษา และวัฒนธรรมญวนฯ

ในระหว่างที่ดำเนินโครงการระยะที่ 1 เกิดความร่วมมือเป็นอย่างดีจากทางชุมชน และเทศบาลฯ ทำให้การดำเนินการในช่วงแรกที่เน้นกระบวนการข้อมูล อาทิ ประวัติศาสตร์ชุมชน พัฒนาการความเป็นมาของภาษาวัฒนธรรมเวียดนาม การคงอยู่และเสื่อมลงของภาษาวัฒนธรรม ไปจนถึง วิถีชีวิต อัตลักษณ์ความเป็นคนไทยเชื้อสายเวียดนาม การทำงานเก็บข้อมูลระยะที่นี้ เน้นการจัดเวที การระดมความคิดผ่านกิจกรรมบนเวที การแบ่งกลุ่มเพื่อนำเสนอความคิดเห็น การลงพื้นที่ไปพูดคุยกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางภาษาวัฒนธรรมเวียดนาม อย่างผู้สูงอายุ ทั้งการจัดเวทีเฉพาะกลุ่มแบบ Focus Group ไปจนถึงการนั่งพูดคุยสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การใช้โอกาสงานประเพณีพิธีกรรมทางศาสนาที่คนจะมารวมตัวกันมากมายสื่อสารเรื่องโครงการฟื้นฟูภาษาวัฒนธรรมฯและขอสร้างการมีส่วนร่วม ตลอดจนโอกาสที่ทางเทศบาลฯได้จัดกิจกรรมของอำเภอขลุง ก็มีการประชาสัมพันธ์เรื่องโครงการวิจัยด้วย บรรยายภาพการเก็บข้อมูล และการดำเนินการ โครงการฯในระยะที่ 1 นี้จึงเต็มไปด้วยความตึกคัก เป็นกันเองและอบอุ่นมาก

การนำข้อมูลที่ได้จากแต่ละเวทีแต่ละกิจกรรม พี่เลี้ยงจะชวนทีมวิจัยสังเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันเป็นระยะ ทั้งทีมเทศบาลฯ ทีมชุมชนจะมาร่วมถอดข้อมูลแต่ละช่วงแต่ละตอนอย่างสม่ำเสมอ จึงได้แนวทางที่จะนำไปดำเนินการต่อรวมถึงการแก้ปัญหา จากบทเรียนการทำงานที่เกิดขึ้นร่วมกัน และที่สำคัญคือ ได้แนวทางเพื่อที่จะขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติการร่วมกับการดำเนินโครงการวิจัยระยะที่ 2 ด้วย คือ เรื่องแนวทางการจัดการเรียนการสอน หรือการสร้างพื้นที่การสื่อสารภาษาและแสดงวัฒนธรรมเวียดนาม การจัดจำลองงาน ประเพณีหรืออาจจะกำหนดวันที่จะเป็นวันสืบสานภาษาวัฒนธรรม และมีการนำภาษาวัฒนธรรมมาใช้จริง ไปจนถึงแนวทางที่จะนำภาษา วัฒนธรรมเวียดนามเข้าสู่หลักสูตรการศึกษาหรือการก่อตั้งเป็นชมรมภาษาเวียดนามในโรงเรียน นอกจากนี้ ยังเน้นการให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุและเยาวชน ในฐานะผู้สอนและผู้สืบทอดผ่านกระบวนการเวทีและกิจกรรมต่างๆด้วย ความต้องการเชื่อมโยงกับชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดจันทบุรีในด้านการฟื้นฟูภาษาวัฒนธรรม รวมถึงการที่ชุมชนวาดหวังแนว

ทางการก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้หรือพิพิธภัณฑ์ชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม การดำเนินการเพื่อที่จะเป็นชุมชนทางภาษาวัฒนธรรมเวียดนามเตรียมความพร้อมต้อนรับ AEC

จะเห็นได้ว่า การทำงานวิจัยในระยะที่ 1 นี้ เกิดผลตามวัตถุประสงค์จริงคือ ได้ข้อมูลเรื่องประวัติศาสตร์ความเป็นมา พัฒนาการของภาษาวัฒนธรรม วิถีชีวิต และความเชื่อ ได้แนวทางที่จะนำไปสู่การขับเคลื่อนเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างรูปธรรมของการทำงานวิจัยให้เกิดขึ้นจริงในชุมชน โดยจะเน้นไปที่กระบวนการที่จะเกิดขึ้นในโครงการระยะที่ 2 ต่อไปด้วย ที่สำคัญที่สุด เกิดกระบวนการที่สร้างการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน ชุมชนกับเทศบาล ชุมชนกับโบสถ์ ชุมชนกับโรงเรียน ซึ่งถือเป็นผลที่เกิดขึ้นที่ดี เป็นภาพการทำงานเชิงบวกที่น่าจะต่อยอดและดำเนินการต่อไปในระยะที่ 2 ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้การฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ประสบผลสำเร็จดังตั้งใจ

(นางสาวชยาภา อานามวัฒน์)

ผู้ประสานงานโครงการที่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

จังหวัดจันทบุรี ปี 2558

เอกสารอ้างอิง

ชยาภา อานามวัฒน์. (2555). *ชุมชนริมน้ำจันทบูร การจัดการชุมชนผ่านมิติทรัพยากรวัฒนธรรม*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล.

ผุสดี จันทวิมล. (2541). *เวียดนามในเมืองไทย*. กรุงเทพฯ:มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

พรเพ็ญ อันตระกูล.(2555). *ประวัติศาสตร์เวียดนาม.คณะอักษรศาสตร์.มหาวิทยาลัยศิลปากร*

เขาวนุช เวศร์ภาดา. (2547). *วาทกรรมความรู้ในการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2553). *แอ่งอารยธรรมอีสาน*. กรุงเทพฯ:ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

เสวี พงศ์พิศ. (2548). *ชุมชนเรียนรู้ อยู่เย็นเป็นสุข*. กรุงเทพฯ:แพรวพินทยา.

สมเด็จพระราชินีนาถรัตนวรมาน. (2419). *ชุมนุมเรื่องจันทบุรีตอนเสด็จประพาสจันทบุรี*. กรุงเทพฯ:หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.

Website : www.google.co.th